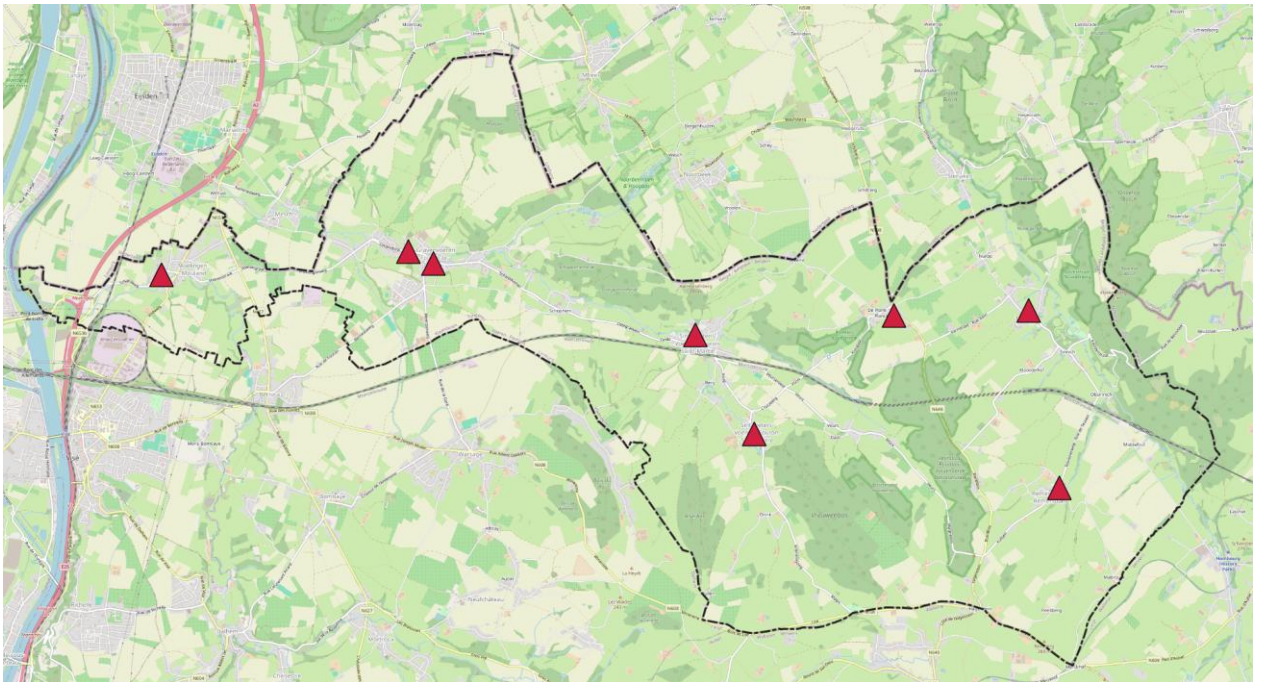

KERKENBELEIDSPLAN VOEREN

april 2025

COLOFON

Titel	<i>Kerkenbeleidsplan 2025-2030</i>
Opdrachtgever	<i>Gemeentebestuur Voeren Gemeenteplein 1, 3798 VOEREN</i>
Auteurs	<i>Roland Vanmuysen, architect-stedenbouwkundige Veerle Vansant, erfgoeddeskundige</i>
Medewerkers publieksraadpleging	<i>Annemie Rossenbacker, Bureau Levuur Xander Revis, Bureau Levuur</i>
Datum	<i>April 2025</i>
Status document	<i>Definitief</i>

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	4
1. SITUERING KERKGEBOUWEN	5
2. FICHE PER KERKGEBOUW	6
2.1. Onze-Lieve-Vrouwekerk te Moelingen	6
2.1.1. Identificatie	7
2.1.2. Beschrijving	8
2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	13
2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	15
2.2. Sint-Lambertuskerk te 's-Gravenvoeren	16
2.2.1. Identificatie	16
2.2.2. Beschrijving	17
2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	21
2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	22
2.3. Sint-Martinuskerk te Sint-Martens-Voeren	24
2.3.1. Identificatie	24
2.3.2. Beschrijving	25
2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	29
2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	30
2.4. Sint-Pieters-Stoelkerk te Sint-Pieters-Voeren	32
2.4.1. Identificatie	32
2.4.2. Beschrijving	33
2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving.....	37
2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	38
2.5. Sint-Pieterskerk te Teuven	40

2.5.1. Identificatie	40
2.5.2. Beschrijving	42
2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	47
2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	48
2.6. Sint-Heribertuskerk te Remersdaal	49
2.6.1. Identificatie	49
2.6.2. Beschrijving	50
2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving	54
2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie	55
3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE.....	56
3.1. Het pastoraal plan: drie categorieën van kerken	56
3.2. Burgerberaad februari-maart 2025: een draagvlak creëren.....	57
3.3. Onderbouwde visie op toekomstig gebruik en functie	58
3.4. Plan van aanpak: Hoe zullen de toekomstige invullingen onderzocht worden?	60
BESLUITEN	62
4. EPILOOG	63
4.1. Bijkomende erfgoedgebouwen met een religieus karakter.....	64
4.1.1. Neogotische kapel in het klooster der Ursulinen	64
4.1.2. Sint-Rochuskapel in gehucht De Plank, Sint-Martens-Voeren	66
4.2. De Einsteintelecoop.....	67
4.3. Criteria voor herbestemming	68
Bijlage:.....	69

INLEIDING

Sedert ongeveer drie jaar is er regelmatig overleg tussen de gemeente enerzijds en de plaatselijke kerkbesturen en het centraal kerkbestuur anderzijds. De noodzaak van een nieuw kerkenbeleidsplan, en dat niet alleen vanuit de heersende regelgeving (verhoogde premies bv.), was voor iedereen duidelijk.

Na de opmaak van een pastoraal plan door de plaatselijke geloofsgemeenschap en de parochiaal verantwoordelijke, werd gestart met de opmaak van een kerkenbeleidsplan.

Omdat inbreng van de plaatselijke gemeenschap (dorpen, parochies, individuele inwoners, ...) zeer belangrijk is, werd in samenwerking met een gespecialiseerd bureau een burgerbevraging georganiseerd. Dit gebeurde door de inrichting van een zogenaamd Burgerberaad, en dat bij loting van ongeveer 540 personen uit de totale bevolking van de gemeente. Dit Burgerberaad heeft tijdens een reeks professioneel begeleide sessies aan dit kerkenbeleidsplan meegewerkt. Deze vonden plaats op vier avondvergaderingen in de loop van de maanden februari en maart van 2025. De resultaten van dit Burgerberaad zijn terug te vinden in een apart hoofdstuk in dit kerkenbeleidsplan.

Dit kerkenbeleidsplan omvat volgende gebouwen voor de rooms-katholieke eredienst in Voeren:

- Onze-Lieve-Vrouwkerk, Kerkplein 1, 3790 Moelingen - VOEREN
- Sint-Lambertuskerk, Pley 12, 3798 's-Gravenvoeren - VOEREN
- Sint-Martenskerk, Kerkstraat 1, 3790 Sint-Martens-Voeren - VOEREN
- Sint-Pieters-Stoelkerk, Sint-Pieterstraat 20, 3792 Sint-Pieters-Voeren - VOEREN
- Sint-Pieterskerk, Teuven-Dorp 45, 3793 Teuven - VOEREN
- Sint-Heribertuskerk, Remersdaal-Dorp 1, 3791 Remersdaal - VOEREN

Vanuit de rol en de grote verantwoordelijkheid van Voeren als erfgoedgemeente werden twee bijkomende erfgoedgebouwen met een religieus karakter in een epiloog kort vermeld en behandeld:

- De Neo-Gotische kapel, Ursulinenklooster, Kloosterstraat, 3798 's-Gravenvoeren, VOEREN
- De Sint-Rochuskapel, De Plank 39, 3790 Sint-Martens-Voeren, VOEREN

In dit kerkenbeleidsplan worden allereerst de betrokken kerkgebouwen ruimtelijk gesitueerd. Vervolgens volgt een bespreking van elke kerk afzonderlijk. Daarin zit een beschrijving, een situering in de ruimtelijke omgeving en een beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie. Daarna volgt in hoofdstuk 3 een rapportage over het Burgerberaad, de visievorming en een overzichtstabel met de genomen opties per kerk, en het traject dat is of zal worden opgestart om deze toekomstige invulling te realiseren.

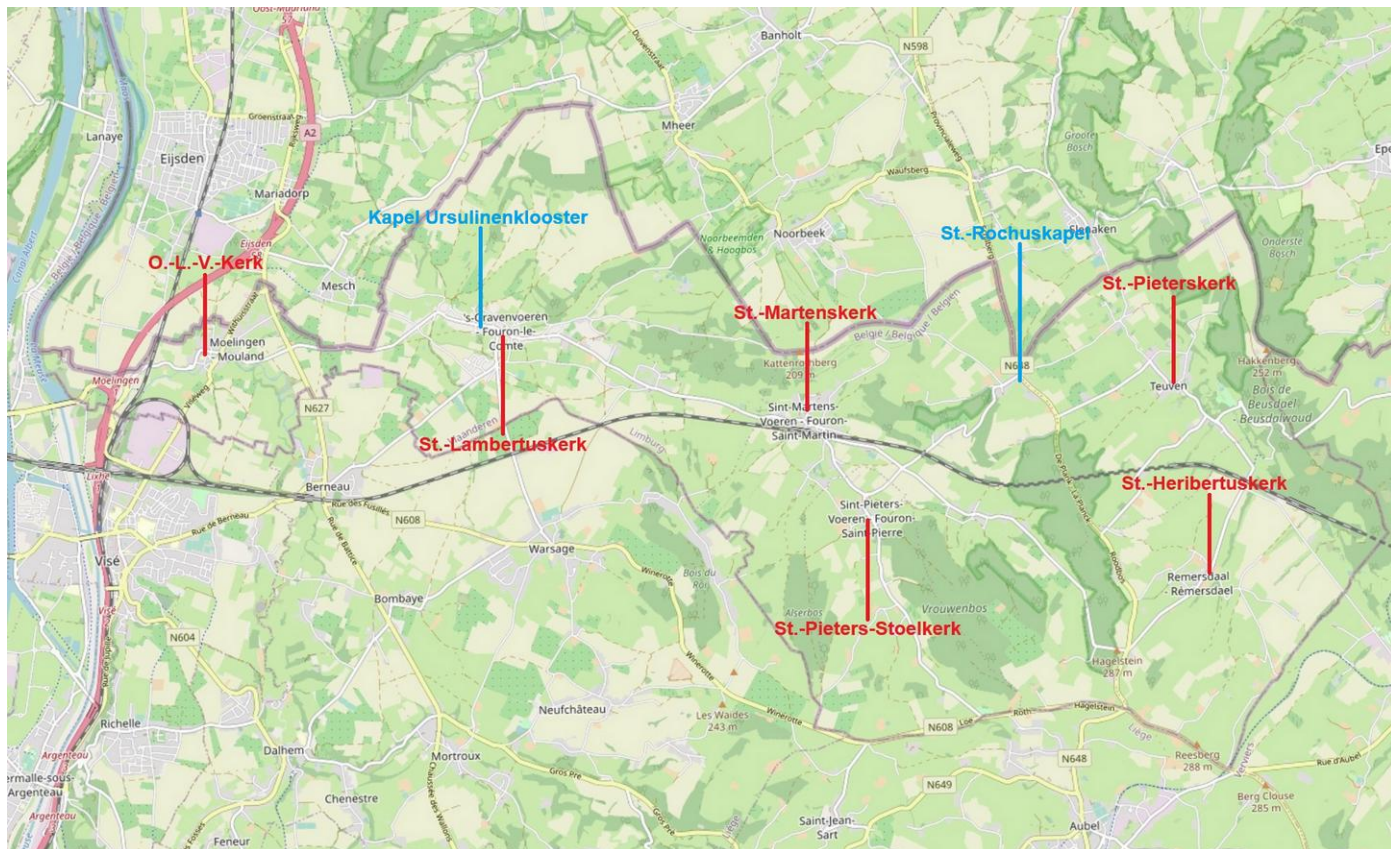
Dit kerkenbeleidsplan werd opgemaakt door de gemeente Voeren en de IOED Oost-Haspengouw en Voeren. In het vermelde Burgerberaad waren leden van de verschillende kerkbesturen, het centraal kerkbestuur en leden van het Pastoraal Beraad aanwezig. De suggesties uit het Burgerberaad vormen de grondslag voor de opvolgende neven- en herbestemmingsonderzoeken, na aftoetsing op hun haalbaarheid (functioneel, praktisch, budgettair, erfgoedmatig, ...). Het kerkenbeleidsplan is door de gemeente aan alle voorzitters van de vermelde kerkbesturen en Pastoraal Beraad ter lectuur voorgelegd en werd vervolgens goedgekeurd:

- door de bisschop van Hasselt op .....
- door de gemeenteraad van de gemeente Voeren op .....

Voor het Bisdom Hasselt

Voor de gemeente Voeren

1. SITUERING KERKGEBOUWEN

PAROCHIEKERKEN: (aangeduid op de kaart in rode tekstkleur)

- Kerk Onze-Lieve-Vrouw ten Hemelopneming, Kerkplein 1, 3790 Moelingen, VOEREN
- Sint-Lambertuskerk, Pley 12, 3798 's-Gravenvoeren, VOEREN
- Sint-Martinuskerk, Kerkstraat 1, 3790 Sint-Martens-Voeren, VOEREN
- Sint-Pieters-Stoel-kerk, Sint-Pieterstraat 20, 3792 Sint-Pieters-Voeren, VOEREN
- Sint-Pieterskerk, Teuven-Dorp 45, 3793 Teuven, VOEREN
- Sint-Heribertuskerk, Remersdaal-Dorp 1, 3791 Remersdaal, VOEREN

Kapellen behandeld in de epiloo: (aangeduid op de kaart in blauwe tekstkleur)

- Neo-Gotische kapel, Ursulinenklooster, Kloosterstraat 21, 3798 's-Gravenvoeren, VOEREN
- Sint-Rochuskapel, De Plank 39, 3790 Sint-Martens-Voeren, VOEREN

2. FICHE PER KERKGEBOUW

2.1. Onze-Lieve-Vrouwekerk te Moelingen

<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw: voorzijde met kerkhof</i></p>	<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw koorzijde</i></p>
<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Dodenhuisje op kerkhof</i></p>	<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Grafstenen rond de kerk</i></p>

2.1.1. Identificatie

Naam: Kerk Onze-Lieve-Vrouw ten Hemelopneming

Geografische ligging

- Kerkplein 1, 3790 Moelingen, VOEREN
- Provincie: LIMBURG

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: HASSELT
- Dekenaat of Regio: Tongeren
- Parochie: Onze-Lieve-Vrouw ten Hemelopneming

Eigenaar kerkgebouw, kerkhof en lijkenhuis: gemeente Voeren, Gemeenteplein 1, 3798 VOEREN

Bescherming(en)/vastgestelde inventarissen:

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed: opgenomen als Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Ten Hemel Opneming – ID19427, sinds 01/02/2018.
- Monument: beschermd als Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Ten Hemel Opneming, maar enkel de kerktoren, sinds 03/08/1956.
- Monument: beschermd als Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Ten Hemel Opneming met kerkhof sinds 04/11/2002.
- Reden van bescherming: de Onze-Lieve-Vrouw Ten Hemelopnemingkerk is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de architectuurhistorische waarde, als een pseudo-basilicale kruiskerk met 12de-eeuwse, romaanse toren, vroeggotisch schip, neogotisch koor en transept van 1906-1907 naar ontwerp van architect M. Christiaens.

2.1.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde (bron: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>)*

Het kerkgebouw:

Pseudo-basilicale kruiskerk met romaanse toren uit de 12de eeuw, vroeg-gotisch schip, met buitenmuren uit een latere periode (tweede helft 16de eeuw?), en neogotisch koor en transept van 1906-1907 naar ontwerp van M. Christiaens.

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van drie traveeën met voorstaande westtoren, een transept en een koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting.

Vierkante toren van breuksteen (voornamelijk kalksteen) in onregelmatig verband; drie geledingen onder ingesnoerde naaldspits; de bovenste geleding is zwaar verankerd door middel van gesmeed ijzeren muurankers met krullen. De oorspronkelijke muuropeningen zijn de kleine, rechthoekige vensters. 17de-eeuwse portaal in de noordzijde: rondboogdeur in een kalkstenen omlijsting met negblokken; erboven een neoclassicistisch rondboogvenster in hardstenen omlijsting (19de eeuw).

De middenbeuk is van hetzelfde materiaal als de toren. De gevel van de noordelijke zijbeuk is neogotisch, evenals het transept en het koor. Deze delen zijn van baksteen, afgewerkt met hardsteen voor lijsten en afdekkingen. Breukstenen plint. Dubbel bakstenen dropmotief onder de kroonlijst. Spitsboogvensters in een omlijsting van helderrode baksteen; maaswerk van zachte, gele natuursteen. Zadel- en lessenaarsdaken (leien). De buitenmuur van de zuidelijke zijbeuk heeft neogotische vensters zoals beschreven, doch behield ertussen de muurpanden uit een oudere periode, voorzien van mergelstenen elementen (16de-, vroeg 17de eeuw).

Vroeg-gotisch interieur, bepleisterd en van stucwerk voorzien tussen 1712 en midden 18de eeuw. Overwelfing van de middenbeuk door middel van een afgevlakt tongewelf; vlakke zolderingen boven de zijbeuken. Neogotische houten zolderingen boven het transept en dito spitsongewelf boven het koor. Midden- en zijbeuken zijn van elkaar gescheiden door middel van een spitsboogarcade op vroeg-gotische, kalkstenen zuilen met waterbladkapiteel.

Meubilair:

- kruisbeeld, gepolychromeerd hout (eind 16de eeuw ?);
- processiemadonna (tweede helft 16de eeuw);
- hoofdaltaar: neogotisch, koperen retabel;
- twee biechtstoelen, eik, rococo (midden 18de eeuw);
- orgel;
- doopvont, herbruikt pilasterkapiteel, hardsteen (17de eeuw ?);
- stucwerk der zolderingen en gewelven met de wapens van Hans-Willem van Kerkem (+ 1710) en Barbara van Gulpen (+ 1735): middenbeuk en noordelijke zijbeuk, rococo (midden 18de eeuw); zuidelijke zijbeuk, Lodewijk XIV (begin 18de eeuw);
- twee glasramen in de sacristie, respectievelijk gedateerd 1575 en 1715;
- grafsteen van 1650.

Aanvullende informatie:

Volgende erfgoedelementen verdienen hier extra aandacht:

- *het ommuurd kerkhof met een lijkenhuis, selectie aan graftekens, columbaria en ereperken voor militaire slachtoffers.*

Historiek

Het rechthoekige ommuurde kerkhof van Moelingen staat afgebeeld op de laat-18de-eeuwse Ferrariskaart. Het kerkhof was dan enkel ten noorden van de kerk gelegen terwijl er ten noordwesten een gebouw stond en ten

westen een open stuk land lag met bomen omzoomd. Volgens de Atlas der Buurtwegen uit 1841 was het kerkhof langs het noordelijk gelegen dorpsplein afgescheiden door een muur. In het westen gaf weg nummer 13 toegang tot het kerkhof. De omheining met een bakstenen muur dateert vermoedelijk uit 1887 (jaartal in de dekplaat van de linker hekpijler) terwijl de afdekking met pannen zeker terug gaat op een vroeg-20ste-eeuwse toestand zoals blijkt uit het beheersplan. In 1925 werd het gebouw afgebroken en werd het kerkhof uitgebreid in noordwestelijke richting. Dan werd ook het lijkhuis opgericht. Op het einde van de 20ste eeuw werd het kerkhof een laatste keer vergroot naar het westen.

Beschrijving

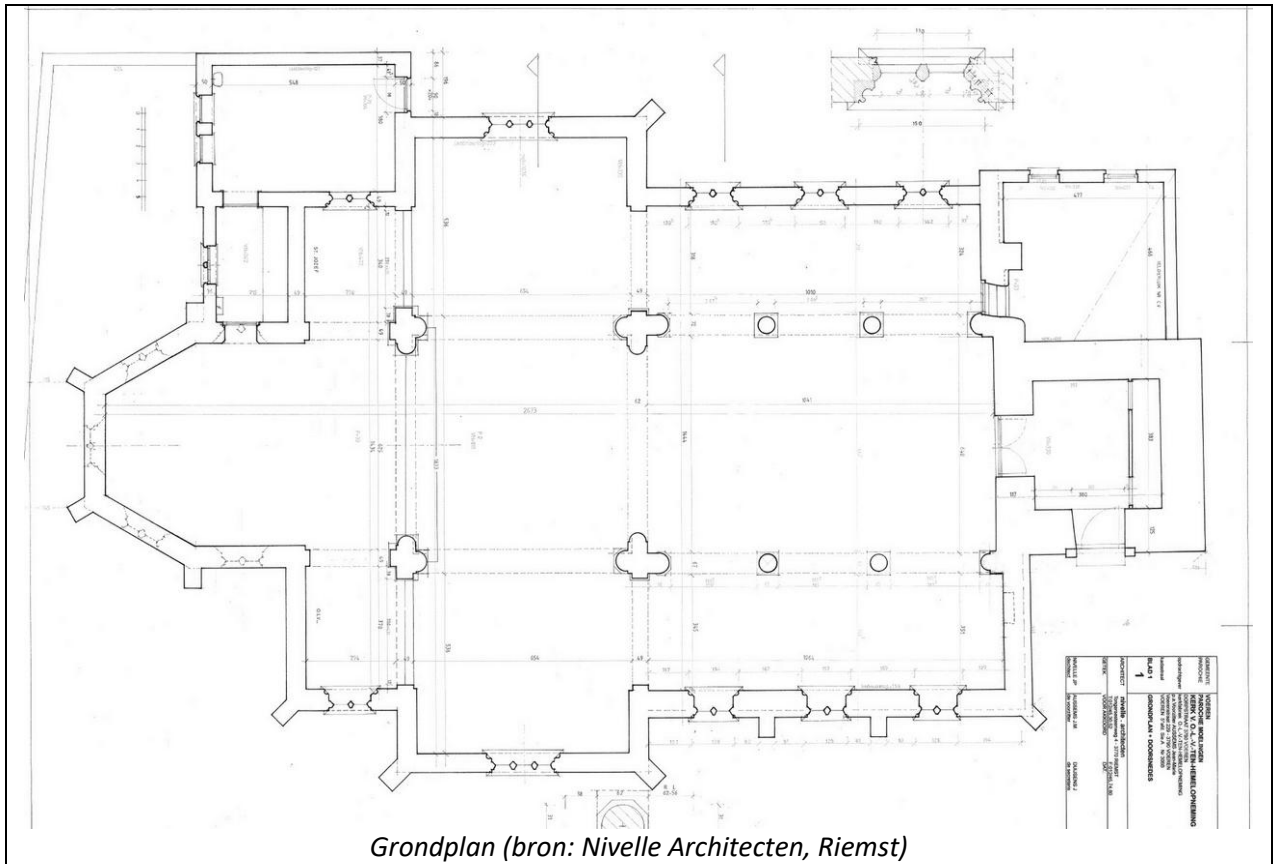
Ten noorden van de kerk bevindt zich het deels geruimde kerkhof. Een bakstenen muur op een natuur- en hardstenen plint en afgedekt met zwarte pannen omheint het geheel. Een smeedijzeren ingangspoort aan hardstenen hekpijlers geeft toegang vanop het noordelijk gelegen marktplein. De hoofdingang is geflankeerd door bomen terwijl het centrale pad naar de kerk geaccentueerd wordt door hagen. Ten westen, aansluitend bij de kerkhofmuur staat het bakstenen lijkenhuis van één bij één travee onder een zadeldak met leien belegd, nok haaks op de puntgevel. De toegang gebeurt via een rondboogdeur in de voorgevel. In het lijkhuisje bleven een hardstenen lijktafel en een kist bewaard.

Het kerkhof is vandaag deels vergroend en deels bedekt met kiezeltjes. Op vrije plaatsen werden natuurstenen columbaria opgericht. In de noordoostelijke hoek van het kerkhof, aansluitend bij de kerkhofmuur liggen de oudstrijders van beide wereldoorlogen begraven onder een modernistisch herdenkingsteken. Alle namen zijn vermeld op individuele witmarmeren naamplaten met de Belgische driekleur in de linker bovenhoek. Tegen de oostelijke omheiningmuur van het kerkhof staat een oorlogsmonument dat de inwoners van Moelingen herdenkt die zijn omgekomen of vermist in de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Een hardstenen gedenksteen op natuurstenen sokkel herinnert aan alle inwoners die geen zichtbaar graf hebben.

Op enkele eclectische fragmenten van graftekens na uit de 19de eeuw tot het interbellum (onder andere het boomstamkruis Houbier-Vervier) dateren de graftekens voornamelijk uit de naoorlogse periode. Ze geven een overzicht van de modernistische vormgeving in de grafkunst en van de evolutie van het materiaalgebruik dat in die periode plaats vindt: hardsteen, beton, mozaïek en graniet. Enkele graftekens hebben gestileerde platensymboliek in reliëf, porseleinen of metalen applicaties en tekstplaten in marbriet.

Opmerkelijk zijn de gietijzeren kruisen die op het kerkhof opgesteld staan of bevestigd zijn tegen de kerkhofmuur. Tegen het lijkhuisje staat een onleesbaar natuurstenen kruis (19de eeuw?) en het kopstuk van een 18de-eeuws natuurstenen grafkruis met gedecoreerde armen voor Jean Gillissen en zijn vrouw Elisabeth Barhon. Onder het IHS-monogram in laagrelief staat de ingebeitelde graftekst *Ici reposent les honorable(s) personnes Jean Gillissen decede le [niet ingevuld] et Elisabeth Baron son epous decedee le 4 8bre 1744 Priez dieu pour leurs ames.*

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Grondplan (bron: Nivelle Architecten, Riemst)

BRUTO - oppervlakte	540m ²
Korte beschrijving kerk	Pseudo-basilicale kerk met een driebeukig schip, transept en een koor, daarbij een vierkante toren.
Vrije hoogte	Variërend tussen 4,70m en 8,10m
Aantal zitplaatsen	180-220 zitplaatsen, afhankelijk van gebruik zijbeuken
Aantal en soort bijruimtes	Sacristie, technische ruimte, portaal onder toren
Opdeelbaarheid? Uitbreidingsmogelijkheden? Verbouwingmogelijkheden?	<p>Opdeelbaarheid: is praktisch gezien mogelijk, de kerk omvat een hoofdbeuk en twee zijbeuken.</p> <p>Een compartimentering is derhalve zeker mogelijk, misschien niet wenselijk vanwege de rol van deze kerk in het pastoraal plan (zondagskerk). Ook het idee van "box-in-box" zou hier wel mogelijk zijn, maar niet erg wenselijk.</p> <p>Uitbreidingsmogelijkheden: gering, slechts aan zuidzijde zeer beperkte mogelijkheid om een bijgebouw op te richten. Andere zijden worden ingesloten door het kerkhof en de toegang tot de pastorie. Het voorzien van een technisch "blok" met sanitair, een keukentje en/of een bergplaats is dan ook moeilijk. Er zijn enkele interieurelementen die architecturale ingrepen kunnen bemoeilijken, maar niet onmogelijk maken. Er is een orgel, dat zeker moet behouden blijven.</p> <p>Nieuwe ramen en/of deuren maken is voor de waarde van het monument, en in verband met de eerder ingesloten ligging op een in gebruik zijnde kerkhof, niet wenselijk.</p> <p>Inzake technieken (HVAC en electra/verlichting) zijn er voldoende mogelijkheden om deze te vernieuwen en aan te passen aan de moderne vereisten. De functie als zondagskerk en een latere valorisatie noodzaakt waarschijnlijk een aangepaste licht- en geluidsinstallatie. Dat is hier mits een goed ontwerp zeker mogelijk.</p>

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Centrale verwarming op stookolie, oud systeem van vloerverwarming
Verlichting	Oude verlichting, niet aangepast aan toekomstig gebruik.
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Beperkt aanwezig, werkt naar behoren.
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig.
Rolstoeltoegankelijkheid	Gebouw is via verhard pad van op het plein toegankelijk integraal toegankelijk. Binnenin zijn enkel de drie beuken integraal toegankelijk, het koor ligt enkele trappen hoger.
Diefstal- en brandbeveiliging	Deze is aanwezig in beperkte mate.
Bliksembeveiliging	Is aanwezig.
Gsm-operatoren	Niet aanwezig.

Bouwfysische toestand

De kerk is toe aan restauratie. De voorbije jaren werden instandhoudingswerken aan de daken en de stucwerkplafonds uitgevoerd in afwachting van de restauratie. Eind 2024 werd de erfgoedpremie voor restauratie van het exterieur toegekend. Het aanbestedingsdossier wordt voorbereid in 2025. Enkele werken i.f.v. veiligheid zullen hoogdringend uitgevoerd worden.

De kerk is lid van Monumentenwacht. De laatste inspectie dateert van 2025:

- **Dak:**
In de dakbedekking zijn veel lekkages aanwezig. Deze moeten zo snel mogelijk hersteld worden om gevolgschade te voorkomen. De dakrestauratie van een deel van de dakvlakken wordt eveneens geadviseerd op korte termijn.
- **Dakwaterafvoer:**
De goten en regenwaterafvoeren zijn algemeen in redelijke staat. De nodige onderhoudswerkzaamheden en de vernieuwing tijdens de dakrestauratie worden geadviseerd.
- **Kapconstructie en zolder:**
De houten kapconstructie vertoont gevolgschade van de lekkages in de dakbedekking. De zolders zijn ook sterk bevuild.
- **Draagstructuur en overspanning:**
Het muurwerk verkeert in redelijke staat. Meerdere lacunes worden opgemerkt en vragen een herstelling op middellange termijn. Enkele losliggende bakstenen veroorzaken een gevaarlijke situatie rondom de kerk. Hier moet op zeer korte termijn actie worden ondernomen.
- **Schrijnwerk en beglazing:**
De boordplanken en dakkapellen zijn in orde. De nodige onderhoudswerkzaamheden worden meegegeven in het verslag. De houten ramen zijn op meerdere plaatsen ingerot. Hier is een houtherstelling onontbeerlijk. Het glas-in-lood verkeert in matige tot slechte staat. Een restauratie is aangewezen.
- **Afwerking en inrichting:**
Zowel de decoratieve als niet-decoratieve afwerkingen van het interieur moeten worden hersteld of vernieuwd. Zij hebben in het verleden erg te lijden gehad onder lekkages in de daken en goten. Voornamelijk het stucwerk is historisch belangrijk. Voorzie een materiaaltechnisch- en kleurhistorisch onderzoek vooraleer te starten met de restauratie van het interieur.

(Bron: Inspectierapport Monumentenwacht 30092/2025/B)

Financiële gegevens

Geplande investeringen (schematisch overzicht van grote werken aan de kerk die moeten gebeuren en waar consensus over is tussen gemeente en centraal kerkbestuur/kerkbestuur Moelingen)

Jaar	Werken aan de parochiekerk	Budget	Uitvoering
2025	Uiterst dringende beveiligings- en herstellingswerken aan dak en opgaande dakmuren	30.000 EURO	Lente 2025
2026	Verdere dringende beveiligings- en herstellingswerken aan dak en opgaande dakmuren	431.679,48 EURO	Eerste helft 2026

Exploitatietoelagen en eventuele overschotten/tekorten (zowel vorig als nieuw MJP)

2019	2020	2021	2022	2023	2024
27.627,46 €	26.546,61 €	26.073,58 €	26.675,08 €	26.846,28 €	25.010,25 €

2.1.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De omgeving: bebouwing en niet-bebouwde ruimte

Centrum van Moelingen – bron: Google Maps

De kerk en het kerkhof zijn gelegen aan het Kerkplein, een behoorlijk groot plein, en de kerkhofmuur vormt één van de vier pleingevels. De drie andere pleinwanden worden gevormd door gebouwen van diverse afmetingen en ouderdom. Sommige ervan dateren uit de wederopbouwperiode na wereldoorlog 1. De aanpalende straten zijn typische dorpsstraten met afwisselende bebouwing, meestal gezinswoningen of voormalige boerderijen. Er bevindt zich een halte van De Lijn vlak voor de kerk. Fietsenstallingen zijn beperkt aanwezig op het plein, maar deze zijn niet overdekt. Op het plein is plaats voor 23 wagens, en 100m verderop langs de Dorpsstraat (richting Winkel) ligt een plein met ongeveer 15 parkeerplaatsen. Een park is er niet vlakbij, maar de Berwijn stroomt 100m verderop door het dorp in een overwegend groene valleistrook. Deze werd recent heraangelegd en o.a. als aangename verpozingsplek ingericht.

Volgende belangrijke gebouwen en functies zijn aanwezig binnen wandelafstand van de kerk en het kerkhof:

- Een horecazaak/brasserie (Kerkplein) met beperkte vergaderaccommodatie;
- Een pastorie vlak naast het kerkhof en de kerk, het gebouw wordt niet gebruikt voor de huisvesting van een priester of parochieverantwoordelijke;
- VCC Voerpoort, een Vlaams Cultureel Centrum, gelegen tegenover de kerk in een gerestaureerde hoeve;
- “Salle les amis réunis” in de Roosenstraat, een socio-culturele instelling van Franstalige oorsprong;
- Een lagere school, onderdeel van de Provinciale Basisschool te Voeren, gelegen in de Kerksteeg;
- Een jeugdverblijf “de Koestal”, gebruikt als feestzaal en als verblijf voor jeugdgroepen (zomerkampen);
- Een brasserie “de Berwien”, vlakbij de brug over de Berwijn, waar ook een afhaalfrituur bij hoort;

Andere gebedsruimten zijn er niet in de buurt.

In de onmiddellijke nabijheid van de kerk zijn ook enkele logiesuitbatingen aanwezig, en het gaat hier over uitbatingen van gastenkamers en van enkele vakantiewoningen.

(Mogelijk) openbare gebouwen in de nabijheid

Het VCC en de lagere school zijn de echt openbare gebouwen in de reeds vermelde reeks. De “Salle des amis réunis” is een activiteitenruimte, maar wordt uitgbaat door een VZW.

De grote zaal van het VCC is de grootste openbare ruimte. De grote zaal daar heeft een podium en een capaciteit van ongeveer 250 (zittende) personen. Daarnaast zijn er ook nog enkele kleinere vergaderlokalen in dit complex.

Ruimtelijke ordening – juridische aspecten

De kerk en het kerkhof liggen volledig in woongebied met landelijk karakter. Dat wil zeggen dat woonbestemmingen toegelaten zijn, en alle andere bestemmingen en functies die het wonen op schaal van deze kern ondersteunen. Bestemmingen die voor de ganse gemeente Voeren functioneren moeten in de grootste kern 's-Gravenvoeren worden voorzien.

Er zijn geen BPA's of RUP's in de omgeving.

De directe omgeving is effectief overstromingsgevoelig gebied, en tijdens de overstromingen van resp. 2018, 2021 en 2024 heeft de Dorpsstraat en een deel van het Kerkplein onder water gestaan. De kerk ligt samen met het kerkhof en de pastorie en de school op een lichte terreinverhoging (een “terp”), zodat deze gebouwen nooit onder water gestaan hebben. Er wordt verwacht dat de overstromingen en de wateroverlast in de toekomst nog zullen toenemen, waardoor aandacht voor overstromingsveilig verbouwen moet aanwezig blijven bij de renovatie, verbouwing en/of uitbreiding van deze kerk.

Diversen

De gronden rondom de kerk zijn ofwel openbaar domein, ofwel in private handen. Het kerkhof is eigendom van de gemeente.

Het plein voor de kerk en het kerkhof is een tijd geleden heringericht met een beperkt aantal parkeerplaatsen en veel ruimte voor andere activiteiten: zitbanken, fietsenstalling, terras voor een horecazaak. Het plein heeft daardoor zekere kwaliteiten en wordt ook regelmatig gebruikt voor georganiseerde activiteiten (carnaval, jaarlijkse kermis, ...)

Het kerkhof is nog in gebruik, en is het enige kerkhof van deze parochie. Een nieuw kerkhof wordt niet voorzien, er wordt nog steeds begraven op dit kerkhof en regelmatig worden oude graven geruimd. Het kerkhof draagt in grote mate bij tot de beeldkwaliteit van deze kerk.

2.1.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Huidig gebruik:

- De eucharistievieringen vinden tweewekelijks plaats, op zaterdagavond om 17.30u. Op elke hoogdag (Pasen, O.H.Hemelvaart, Pinksteren, O.L.V.Hemelvaart, Allerheiligen, Kerstmis) is er eveneens een mis. Na de mis op Kerstdag is een Kerstdrankje en -hapje voor de aanwezigen. Op Witte Donderdag is er een viering, op Goede Vrijdag de traditionele kruisweg. Ook op Aswoensdag is er een viering.
- Vorig jaar (april) vond de viering van de Voerense vormelingen plaats in onze kerk.
- Aantal aanwezige gelovigen: gemiddeld 30-35. Bij de hoogfeesten is dat meer dan 100.
- Er zijn 5 lectoren, die op basis van een beurtrol lezen. Tijdens de mis ter gelegenheid van een hoogfeest zijn 8 à 10 misdienaars aanwezig.
- Zowel doopsels, begrafenissen als huwelijken vinden nog plaats in onze kerk.
- Ter gelegenheid van het feest van de tenhemelopneming van Maria (patroonheilige van de parochie) gaat de jaarlijkse processie uit (15 augustus).
- Er is een zangkoor dat bij begrafenissen en hoogfeesten de dienst muzikaal opluistert. Het zangkoor repeteert soms ook in de kerk. Het zangkoor organiseert een kerstconcert om de twee jaar, de zondag vóór Kerstmis.
- De brandweer van Voeren komt naar Moelingen voor haar jaarlijkse misviering en geeft na de mis een drankje en hapje aan de aanwezigen.
- Er zijn plannen om in de loop van dit jaar een tentoonstelling te organiseren in de kerk over religieuze voorwerpen zoals doopkleedjes, rozenkransen, ... Contacten hieromtrent werden al gelegd.
- Zowel het kerkbestuur als de parochieraad staan positief tegenover het openstellen van de kerk tijdens het weekend ('s zondags) voor geïnteresseerde toeristen. Guy Paggen, inwoner van Moelingen en professioneel organist, zou tijdens die uren het oude orgel bespelen.

Toekomstig gebruik – pastoraal plan

In het pastoraal plan krijgt deze kerk de rol van “zondagskerk”: in deze kerk zal elke week een eucharistieviering plaatsvinden.

Valorisatie is hier de minimale vereiste maar ook de passende oplossing: het kerkgebouw zodanig inrichten dat het gebruikt kan worden voor andere, geschikte activiteiten naast de volledige functie als zondags- en parochiekerk. Zoals de parochieraad en het kerkbestuur al aangaven, staan zij open om na te denken over een “Open kerk”-principe, en over een ander gebruik dan louter voor religieuze doeleinden (tentoonstellingen bv.).

2.2. Sint-Lambertuskerk te 's-Gravenvoeren

<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw voorzijde</i></p>	<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw koorzijde</i></p>
<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw: voorgevel met grafstenen van voormalig kerkhof</i></p>	<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Achterzijde kerkgebouw: toegang parochiezaal; de kerk bevindt zich rechts buiten de foto</i></p>

2.2.1. Identificatie

Naam: Sint-Lambertuskerk

Geografische ligging

- Pley 12, 3798 VOEREN, deelgemeente 's-Gravenvoeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Tongeren
- Parochie: Sint-Lambertus

Eigenaar kerkgebouw: Kerkbestuur Sint-Lambertus, Pley 18, 3798 VOEREN

Bescherming(en)/vastgestelde inventarissen:

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed: opgenomen als Parochiekerk Sint-Lambertus met restant van het kerkhof – ID37685, sinds 01/02/2018.
- Monument: beschermd als Parochiekerk Sint-Lambertus sinds 04/11/2002.
- Reden van bescherming: de parochiekerk Sint-Lambertus is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de architectuurhistorische waarde als classicistische, driebeukige pseudo-basilica gebouwd in 1782-1786 in opdracht van J.B. Cogels in aansluiting bij de laat-Reno-mosaanse voorstaande westtoren uit de 14de eeuw, en omwille van het classicistisch interieur met rijke stoffering.

2.2.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde (bron: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>)*

Het kerkgebouw:

Classicistische pseudo-basilica, gebouwd 1782-1786, in opdracht van J.B. Cogels, aansluitend bij de laat Rheno-mosaanse toren uit de 14de eeuw. Tot in de jaren 1930 bevond zich het kerkhof ten noorden van de kerk, op de plaats van de huidige parkeerplaats.

De plattegrond beschrijft een driebeukige schip van vijf traveeën met voorstaande westtoren, en een koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting. Het gebouw heeft een zuivere oost-westelijke oriëntatie.

Vierkante mergelstenen toren onder ingesnoerde naaldspits (leien). Drie geledingen, gescheiden door middel van waterlijsten. De bovenste geleding is voorzien van rondbooglisenen, waarbinnen op elke zijde twee smalle, rondboogvormige galmgaten.

Schip en koor zijn van baksteen onder zadeldaken (leien), afgewerkt met kalksteen voor de plint, de hoekbanden en de omlijstingen der getoogde vensters. Portaal in de westelijke travee aan noordzijde: rondboogportaal in een rechthoekige omlijsting van geblokte kalksteen, afgelijnd met een geprofileerde druiplijst, op de sluitsteen gedateerd 1786. Boven het portaal werd een gesmeed ijzeren kruis van het type "Goesens" aangebracht.

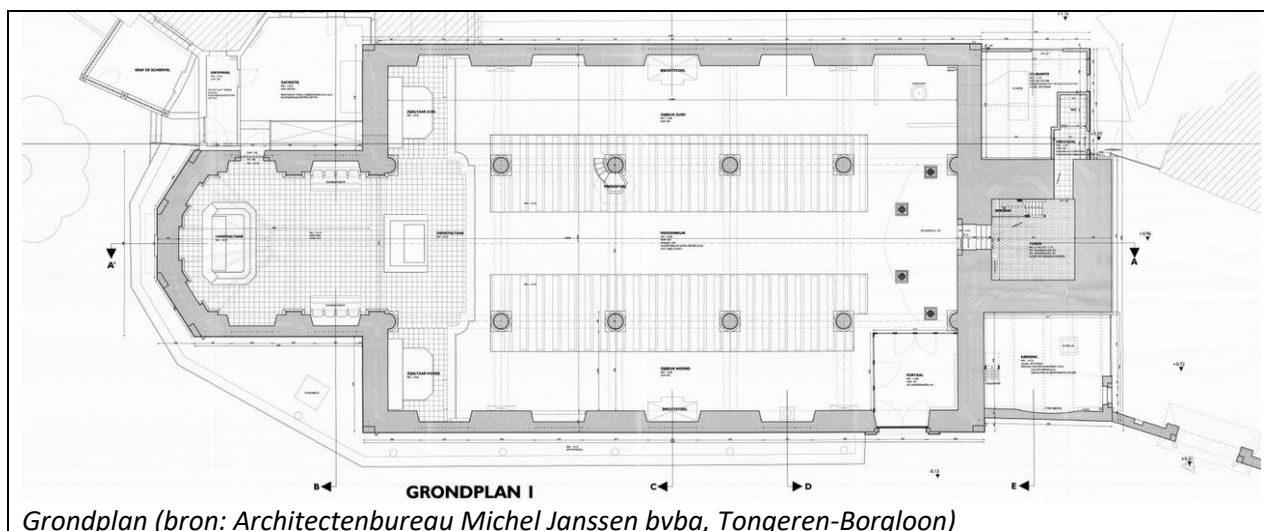
Interieur:

Bepoeterd interieur in classicistische stijl. Midden- en zijbeuken gescheiden door middel van een rondboogarcade op zuilen. Overwelfing der middenbeuk door middel van een tongewelf op gordelbogen, gedragen door een gekorniste kroonlijst. Vlakke zoldering boven de zijbeuken en halve koepel op gordelbogen boven het koor.

Meubilair:

- kruisbeeld, gepolychromeerd hout (16de eeuw);
- kruisbeeld, gepolychromeerd hout (eerste helft van de 17de eeuw);
- beeld van Sint-Antonius van Padua, gepolychromeerd hout (1651);
- beeld van Sint-Barbara, gepolychromeerd hout (1720);
- beeld van Sint-Lambertus, gepolychromeerd hout (1651);
- beeld van Sint-Servatius, gepolychromeerd hout (1651).
- hoofdaltaar – portiekaltaar (begin 18de eeuw) met voorstelling van Calvarie (schilderij op doek) als altaarstuk;
- noordelijk zijaltaar (begin 18de eeuw), met Onze-Lieve-Vrouwebeeld, gepolychromeerd hout (1707);
- zuidelijk zijaltaar (begin 18de eeuw);
- eiken koorgestoelte (18de eeuw);
- communiebank (gedeeltelijk), eik (vierde kwart van de 18de eeuw);
- preekstoel, eik (begin 18de eeuw);
- twee biechtstoelen, eik (eerste helft van de 17de eeuw);
- kerkbanken, eik (1843). Doksaal, eik (vierde kwart van de 18de eeuw);
- orgel, Pereboom & Leyers, Maastricht, 1875;
- doopvont, hardsteen (16de eeuw); deksel, messing (eerste helft van de 19de eeuw);
- wijwatervat (begin 18de eeuw);
- tegen de de noordelijke buitenmuur: grafkruisen uit de 17de en de 18de eeuw.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Grondplan (bron: Architectenbureau Michel Janssen bvba, Tongeren-Borgloon)

BRUTO – oppervlakte	830m ²
Korte beschrijving kerk	Pseudo-basilicale kerk met een driebeukig schip en een koor, daarbij een vierkante toren.
Vrije hoogte (gemiddeld en bij benadering)	Variërend tussen 7,80m en 12,70m, zijnde van onderzijde gewelf tot top gewelf.
Aantal zitplaatsen	Middenbeuk: 260; zijbeuken: 180; totaal: 440
Aantal en soort bijruimtes	Sacristie, technisch lokaal, inkomportaal. Tegen de toren is een garage aangebouwd die gebruikt werd door de parochiepriester. Vlakbij en aansluitend tegen de kerk ligt de parochiezaal, waarvan de inkomhal ook toegang geeft tot de kerk.
Opdeelbaarheid? Uitbreidingsmogelijkheden? Verbouwingmogelijkheden?	<p>Opdeelbaarheid: is praktisch gezien mogelijk, de kerk omvat een hoofdbeuk en twee zijbeuken, en een koorgedeelte dat via een portaal aansluit op de parochiezaal.</p> <p>Een compartimentering is derhalve zeker mogelijk. Ook het idee van “box-in-box” is hier mogelijk, mede door de grote beschikbare vrije hoogte (12,71m in de top van de gewelven).</p> <p>Geen uitbreidingsmogelijkheden: de kerk is omringd door een plein, een parochiezaal, een binnentuin en de toegang tot de pastorie. Eventuele technische faciliteiten (sanitair, ...) moeten derhalve in het bestaande volume voorzien worden. Het voorzien van een eigen technisch “blok” met sanitair, een keukentje en/of een bergplaats is dan ook moeilijk. Maar de aangrenzende, recent nieuw gebouwde parochiezaal beschikt over deze faciliteiten.</p> <p>Er zijn diverse interieurelementen, waaronder altaren, een preekstoel en een doopvont, die architecturale ingrepen kunnen bemoeilijken, maar ze niet onmogelijk maken. Er is een orgel, dat zeker moet behouden blijven.</p> <p>Nieuwe ramen en/of deuren maken is voor de waarde van het monument moeilijk, doch met het oog op een toekomstige rol mogelijk noodzakelijk (na de herbesteding van deze kerk).</p> <p>Inzake technieken (HVAC en electra/verlichting) zijn er voldoende mogelijkheden om deze te vernieuwen en aan te passen aan de moderne vereisten. Dit kan pas gebeuren als de nieuwe bestemming van deze kerk is onderzocht en vastgelegd via de nodige onderzoeken, overleg en beslissingen van het gemeentebestuur.</p>

Voorzieningen

Sanitair	Beschikbaar in de naastgelegen parochiezaal
Verwarming	Centrale verwarming op stookolie, oude vloerverwarming met grote roosters
Verlichting	Basic-verlichting voor de ganse kerk
Keukenvoorzieningen	Keuken en bar beschikbaar in naastgelegen parochiezaal
Audiosysteem	Basic systeem aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Ingang is bereikbaar met rolstoel en integraal toegankelijk; binnen enkel middenbeuk en zijbeuken bereikbaar, koor heeft enkele trappen; sanitair in parochiezaal is integraal toegankelijk
Diefstal- en brandbeveiliging	Basic bescherming is aanwezig
Bliksembeveiliging	Is aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Biodiversiteit

Onlangs werden nestkasten voor zwaluwen opgehangen tegen de gevel, vlak onder de dakgoten. Volgens recente informatie worden deze nestkasten jaarlijks door de zwaluwen gebruikt.

Bouwfysische toestand

Het exterieur van de kerk werd in 2011-2012 gerestaureerd en verkeert in goede toestand. Het interieur is toe aan restauratie. Met name de stucwerkplafonds zijn in slechte toestand. Herstel op korte termijn is noodzakelijk. De kerk is lid van Monumentenwacht. In 2024 werd een deelinspectie interieur uitgevoerd n.a.v. schade aan de plafonds (30045/2024/I). De laatste bouwkundig inspectie dateert van 2018. *Voor de opmaak van het kerkenbeleidsplan hadden we dit document evenwel niet ter beschikking.* In het beheersplan voor de kerk, goedgekeurd in 2022, wordt de bouwfysische toestand van de kerk als volgt samengevat (hoofdstuk 6, p. 79):

“Het kerkgebouw is in gebruik en wordt goed onderhouden, maar vertoont in het interieur nog schade van een voormalige ernstige vochtproblematiek. Bij de restauratie van het exterieur in 2011/2012 werden de oorzaken van deze vochtproblematiek voor zover bekend opgelost. De vochtproblematiek is bijgevolg momenteel niet langer actueel, maar de gevolgschade in het interieur is wel nog aanwezig. De interieurrestauratie werd omwille van financiële redenen on hold gezet. Gezien de externe schadeoorzaken door de exterieurrestauratie verdwenen zijn, kan dit nog een tijdlang zo blijven, er zijn echter een aantal dringende herstellingen aan de pleisterlagen van het interieur uit te voeren, met name aan de plafonds van de zijbeuken. Ook in het overige interieur moet de gevolgschade gemonitord worden. Op termijn dringt een grondige restauratie van het interieur zich op. Daarnaast hebben de aandachtspunten voor het beheer op korte tot middellange termijn voornamelijk betrekking op onderhoudswerken.”

Financiële gegevens

Exploitatietoelagen en eventuele overschotten/tekorten (zowel vorig als nieuw MJP)

2019	2020	2021	2022	2023	2024
25.192,48 €	3.531,38 €	35.058,58 €	25.309,91 €	38.980,38 €	29.404,12 €

2.2.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De omgeving: bebouwing en niet-bebouwde ruimte

Centrum van 's-Gravenvoeren – bron: Google Maps.

De kerk ligt aan Pley, en vormt één lange zijde van dit eerder driehoekig plein. De twee andere pleinwanden worden gevormd door grote en oudere gebouwen, waaronder enkele hoeves en handelsgebouwen met appartementen. De ingang van de kerk is langs de lange gevel, vlak bij de pastorie. Vlak voorbij de kerk en aansluitend op het koorgedeelte ligt een tweede pleintje, ook Pley genoemd, waar het monument van de gesneuvelden staat en de ingang is naar de parochiezaal.

De aanpalende straten zijn typische dorpsstraten met afwisselende bebouwing, meestal gezinswoningen, appartementsgebouwen en enkele handelsgebouwen of voormalige boerderijen.

De Lijn heeft een halte op ongeveer 200m van de kerk. Er zijn geen fietsenstallingen aanwezig op het plein. Auto's kunnen parkeren op Pley, maar met beperkte parkeertijd en er is in totaal slechts plaats voor een vijftiental wagens. Ongeveer 350m van de kerk verwijderd ligt de openbare bezoekersparking van de gemeente, en daar is plaats voor ongeveer 125 wagens (*na de aanleg ervan met gestructureerde parkeerplaatsen*).

Een park of groenvoorzieningen zijn niet in de buurt, maar vlakbij de parochiezaal ligt een kleine ingesloten tuin met terras.

Volgende belangrijke gebouwen en functies zijn aanwezig binnen wandelafstand van de kerk:

- Enkele brasseries/hotel-restaurants binnen wandelafstand; deze hebben vergaderaccommodatie, maar eerder beperkt;
- Een pastorie vlak naast de kerk, en dit gebouw wordt momenteel gebruikt voor de huisvesting van de parochiepriester;
- De parochiezaal, een openbare socio-culturele ruimte, eigendom van de gemeente, met een capaciteit van ongeveer 125 personen (zittend), uitgerust met een foyer, een bar, bergruimten, sanitair en multimedia-installatie;
- “Toerisme Voerstreek”, een VZW die tegenover de kerk een modern gebouw inneemt;
- Een bakker, een wereldwinkel, een superette – de handelszaken van primair belang in deze kern;
- “Salle Furonis”, een socio-culturele instelling van Franstalige oorsprong;
- “Kursaal”, een socio-culturele instelling van Vlaamse oorsprong;

Andere gebedsruimten zijn er niet in de buurt.

(Mogelijk) openbare gebouwen in de nabijheid

De parochiezaal is het enige echt volledig openbare gebouw in de reeds vermelde reeks. De “Salle Furonis” en “Kursaal” zijn weliswaar openbaar, maar eigendom van VZW’s.

De grote zaal van het “Kursaal” is de grootste openbare ruimte waar zittend (met een podium) ongeveer 250 personen kunnen plaats nemen.

Ruimtelijke ordening – juridische aspecten

De kerk ligt volledig in woongebied met landelijk karakter. Dat wil zeggen dat woonbestemmingen toegelaten zijn, en alle andere bestemmingen en functies die het wonen op schaal van deze kern ondersteunen. Bestemmingen die voor de ganse gemeente Voeren functioneren, kunnen hier ook worden voorzien.

Er is een Ruimtelijk Uitvoeringsplan van toepassing op de kerk en de wijde omgeving: het gemeentelijk ruimtelijk uitvoeringsplan “Boomstraat-Berneauweg”. Daarin is de kerk en de aangrenzende parochiezaal, alsmede de pastorie, gelegen in een zone voor openbaar nut, deelgebied “D”, bestemd voor socio-culturele gemeenschapsvoorzieningen“

De directe omgeving is effectief overstromingsgevoelig gebied, maar tijdens de overstromingen van resp. 2018, 2021 en 2024 heeft Pley NIET onder water gestaan. De kerk ligt samen met de parochiezaal en de pastorie op het begin van de valleihelling van de Voervallei, en dat beschermt deze gebouwen (voorlopig) tegen overstromingen.

Diversen

De gronden rondom de kerk zijn ofwel openbaar domein, ofwel in privaat eigendom van de gemeente. De pastorie naast de kerk is nog steeds eigendom van de gemeente.

Het plein voor de kerk is ingericht met een beperkt aantal parkeerplaatsen en veel ruimte voor andere activiteiten: zitbanken, terras voor een horecazaak/frituur, ruimte voor uitstalling van grafstenen, oorlogsmonument, ... Het plein heeft daardoor zekere kwaliteiten en wordt ook regelmatig gebruikt voor georganiseerde activiteiten (jaarlijkse kermis, processie, rommelmarkt, ...)

2.2.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Huidig gebruik:

- De eucharistievieringen vinden plaats op de 2de en 4de zondag van de maand.
- Er is een zangkoor, genaamd “Melody”, dat de mis opluistert op de 4de zondag van de maand.
- Doopsels, huwelijken en begrafenissen gaan nog steeds door in deze kerk.
- In juni is er een processie die vertrekt van aan de kerk.
- Er is een vraag naar ruimte om tentoonstellingen te organiseren, bv. een tentoonstelling fotografie van Voerense fotografen. Zo heeft Jean-Paul Caelen al in samenwerking met PCVO Voeren iets georganiseerd. Ruimer bekeken is er een regelmatige vraag naar grotere tentoonstellingsruimte voor kunstenaars uit Voeren. In de bibliotheek wordt nu een deel van die vraag opgevangen. Dat gebouw heeft echter zijn grenzen, en blijkbaar “botst” men daar zeer snel op (kleine oppervlakte, geen mogelijkheid om grote stukken ten toon te stellen, ...)

Toekomstig gebruik – pastoraal plan

In het pastoraal plan krijgt deze kerk de omschrijving “niet prioritaire kerk”, maar de juiste benaming is “*te herbestemmen kerk*”: in deze kerk zullen liturgische vieringen aangeboden worden zolang hiervoor de materiële condities vervuld zijn (voldoende ondersteunend personeel voorhanden, het kerkgebouw in goede staat is enz.). Dit is een kerk die bijgevolg in de categorie “herbestemming” kan geplaatst worden. In het reeds gevoerde overleg met het Bisdom kwam dit ook duidelijk tot uiting. Als er immers geen mogelijkheid meer is om regelmatig eucharistievieringen te organiseren, verliest de kerk haar eerste en belangrijkste religieuze functie. Vanuit de bekommernis om zorgvuldig, zuinig en verantwoord om te gaan met het gebouwenpatrimonium van een gemeente, is herbestemming dan een logische vervolgstap. Ook deze categorisering is één van de vereiste categorisering om van verhoogde erfgoedpremies gebruik te kunnen maken.

2.3. Sint-Martinuskerk te Sint-Martens-Voeren

<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw: voorzijde met voormalig kerkhof</i></p>	<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw koorzijde met toegangspoortje tot voormalig kerkhof</i></p>
<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Oude grafstenen opgesteld langs toegangspad kerk</i></p>	<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Ijzeren en stenen grafmonumenten rond de kerk</i></p>

2.3.1. Identificatie

Naam: Sint-Martinuskerk

Geografische ligging

- Kerkstraat 1, 3790 VOEREN, deelgemeente Sint-Martens-Voeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Tongeren
- Parochie: Sint-Martinus

Eigenaar kerkgebouw en omliggend kerkhof:

- Eigenaar-verpachter: gemeente Voeren, Gemeenteplein 1, 3798 VOEREN
- Erfpachthouder: Kerkbestuur Sint-Martinus, Kerkstraat 4, 3790 VOEREN

Bescherming(en)/vastgestelde inventarissen:

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed: opgenomen als Parochiekerk Sint-Martinus met kerkhof – ID37840, sinds 01/02/2018.
- Monument: beschermd als Parochiekerk Sint-Martinus met kerkhofmuur sinds 11/04/1984.
- Beschermd stads- of dorpsgezicht: de parochiekerk Sint-Martinus en omgeving is beschermd als dorpsgezicht sinds 11/04/1984.
- Reden van bescherming: de parochiekerk Sint-Martinus is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de architectuurhistorische waarde.

2.3.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde (bron: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>)*

Het kerkgebouw:

Classicistische kerk met romaanse toren, gelegen op een met een boomgaard beplante heuvel even ten noorden van het dorpscentrum, en omringd door het ommuurde kerkhof; langsheen de kerkhofmuur stroomt de Veurs. De heuvel, waarop de toren zich bevindt, is kunstmatig: bij boringen ter plaatse kwam een circa 1 meter dikke puinlaag bovenop een brandlaag aan het licht; een ouder gebouw ging dus de romaanse toren vooraf.

Vroegromaanse toren uit de 12de eeuw, gerestaureerd in 1650 (gevelsteen op de zuidzijde). Schip en koor werden gebouwd in opdracht van deken Dael in 1728 (sluitsteen portaal)-1730.

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vier traveeën met voorstaande, vierkante westtoren, zuidportaal tussen schip en toren, en een koor van één rechte travee met driezijdige sluiting en zuidelijk de sacristie.

Vierkante, gesloten westtoren; breuksteen (kwartsiet) in onregelmatig verband, verankerd door middel van gesmeed ijzeren muurankers; aan de zuid- en noordzijde kleine getoogde galmgaten; het oorspronkelijke, vroeg-romaanse oostelijk galmgat gaat thans schuil achter het dak van het schip. Ingesnoerde naaldspits (leien).

Pseudo-basilicaal, bakstenen schip op een hoge, breukstenen plint, reikend tot de onderdorpels der vensters, en van het bakstenen gedeelte gescheiden door een kalkstenen band; dito band onder de dakrand. Rondboogvensters met op regelmatige afstanden geplaatste kalkstenen negblokken. Fragmenten van grafkruisen ingemetseld in de zuidwand. Zadeldak (leien) boven de middenbeuk en lessenaarsdaken boven de zijbeuken.

Bakstenen koor met in de rechte traveeën twee hoge, getoogde vensters, afgewerkt zoals die der zijbeuken. Bakstenen sacristie met rechthoekige kalkstenen venstertjes met diefijzers. Bakstenen zuidportaal in de hoek tussen toren en schip; korbboogpoort in een kalkstenen omlijsting met uitspringende imposten en dito sluitsteen met datering ANNO/ 1728; de poort is geflankeerd door twee baksteenpilasters, elk bovenaan voorzien van een korbboognis met neuten, imposten en sluitsteen; in de nissen bevinden zich reliëfs, links Onze-Lieve-Vrouw Kroning, rechts Sint-Michaël, beide van gepolychromeerde zandsteen; in de zuidgevel een reliëf van hardsteen met voorstelling van Sint-Martinus; al deze reliëfs zijn mogelijk afkomstig van zuilen van een ouder gebouw.

Interieur:

Bepoeterd interieur; de beuken zijn van elkaar gescheiden door middel van een rondboogarcade op kalkstenen zuilen met rechthoekige sokkel en lijstkapiteel. Rondboogvormige doorgang tussen toren en schip. Boven de middenbeuk, kruisribgewelven tussen rondbooggordelbogen, geschraagd door gesculpteerde consoles; kruisgewelven tussen gelijkaardige gordelbogen boven de zijbeuken. Kruisribgewelf boven de rechte koortravee en straalgewelf met brede ribben boven de koorsluiting.

Meubilair:

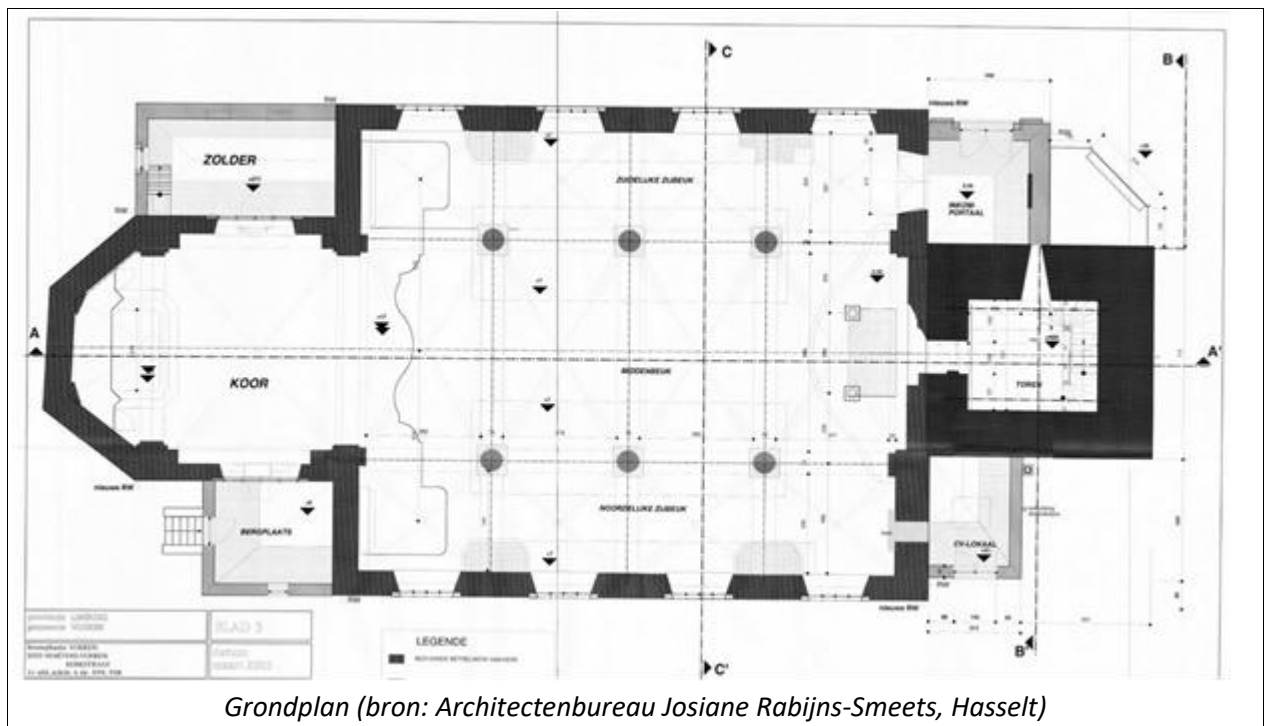
- beelden van Sint-Petrus en Paulus, aan weerszijde van het hoofdaltaar, gepolychromeerde eik (eerste helft 18de eeuw);

- beeld van Sint-Martinus te paard, gepolychromeerd hout (18de eeuw) – niet meer aanwezig vanwege een eerdere diefstal;
- beeld van Sint-Blasius, gepolychromeerd hout (eind 17de eeuw);
- processiemadonna (19de eeuw);
- aan de westelijke buitengevel, Calvarie, gepolychromeerd hout (18de eeuw).
- barok hoofdaltaar met geschilderde voorstelling van Onze-Lieve-Heer Hemelvaart (1665);
- gelijkaardige zijaltaren, ten noorden met Onze-Lieve-Vrouwebeeld, ten zuiden met Sint-Jozef met Kind (eerste helft 18de eeuw);
- koorgestoelte, eik, renaissance (16de eeuw);
- preekstoel met voorstelling van de Evangelisten, eik (gedateerd 1630), deze werd afgebroken in de jaren '70 van vorige eeuw
- drie biechtstoelen, eik, rococo (gedateerd 1750, 1750, 1777);
- orgel van Kaesmaker, Henri-Chapelle (gedateerd 1853);
- hardstenen gesculpteerde doopvont, romaans (13de eeuw);
- eiken kast, régence (eerste helft 18de eeuw);
- kerkbanken (eerste helft 18de eeuw);
- 19de-eeuwse glasramen.

Kerkhof:

Enkele grafstenen in de kerk (midden 18de eeuw) en een groot aantal grafkruisen op het kerkhof, daterend van de eerste helft van de 17de eeuw tot begin 20ste eeuw; één van deze kruisen is het "Teunissenkruis", daterend uit de Oostenrijkse Successieoorlog, met opschrift: HIER OVER IS DEN EERSAEMEN/ THOMAS TEUNISSEN WILLENDEN UYT/ LIEFDE DE NAEBUREN TE HULPE KOMEN/ VAN FRANSCHEN MARODEURS JAMERLYCK/ DOODTGESTECKEN DEN 10 APRIL/ DES JAERS 1748 BIDT GODT VOOR ZYN/ ZIELE; een gotisch kruis, ingemetseld in de kerkmuur (15de eeuw). In de piëtakapel aan de buitenzijde: graf van pastoor Veltmans.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

BRUTO – oppervlakte	540m2
Korte beschrijving kerk	Classicistische kerk met een driebeukig schip en een naar verhouding groot koor, daarbij een vierkante toren. Rondom de kerk ligt een niet meer gebruikt kerkhof.
Vrije hoogte (gemiddeld en bij benadering)	De binnenhoogte varieert tussen 7,80m en 11,60m, zijnde van onderzijde gewelf tot top gewelf.
Aantal zitplaatsen	140-180 zitplaatsen, afhankelijk van al dan niet volledig gebruik van zijbeuken
Aantal en soort bijruimtes	Sacristie, bijsacristie, technisch lokaal, inkomportaal.
Opdeelbaarheid? Uitbreidingsmogelijkheden? Verbouwingmogelijkheden?	<p>Opdeelbaarheid: is praktisch gezien mogelijk, de kerk omvat een hoofdbeuk en twee zijbeuken, en een koorgedeelte.</p> <p>Een compartimentering is derhalve zeker mogelijk. Ook het idee van “box-in-box” is hier mogelijk, mede door de grote beschikbare vrije hoogte.</p> <p>Er zijn GEEN uitbreidingsmogelijkheden: de kerk is omringd door het oude kerkhof, en dat is een beschermd dorpsgezicht.</p> <p>Het voorzien van een eigen technisch “blok” met sanitair, een keukentje en/of een bergplaats is dan ook moeilijk. Deze voorzieningen zullen heel waarschijnlijk in het bestaande volume moeten voorzien worden.</p> <p>Er zijn diverse interieurelementen, waaronder altaren, een preekstoel en een doopvont, die architecturale ingrepen kunnen bemoeilijken, maar ze niet onmogelijk maken. Er is een orgel, dat zeker moet behouden blijven.</p> <p>Nieuwe ramen en/of deuren maken is voor de waarde van het monument niet wenselijk.</p> <p>Inzake technieken (HVAC en electra/verlichting) zijn er voldoende mogelijkheden om deze te vernieuwen en aan te passen aan de moderne vereisten. De functie als zondagskerk en een latere valorisatie noodzaakt waarschijnlijk een aangepaste licht- en geluidsinstallatie. Dat is hier mits een goed ontwerp zeker mogelijk.</p>

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Centrale verwarming op stookolie met grote rooster in de muur.
Verlichting	Basic-verlichting voor de ganse kerk
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Basic systeem aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	Ingang is bereikbaar met rolstoel en integraal toegankelijk, maar binnen enkel middenbeuk en zijbeuken bereikbaar, koor ligt hoger
Diefstal- en brandbeveiliging	Basic bescherming is aanwezig
Bliksembeveiliging	Is aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

Het exterieur van de kerk werd gerestaureerd in 2014 en verkeert in goede toestand.

De kerk is lid van Monumentenwacht. De laatste inspectie werd uitgevoerd in 2023:

- **Dak:**
Er zijn gebreken bij de dakdichting van het schip en de lagere gebouwdelen. Deze vormen momenteel nog geen ernstige bedreiging op gevolgschade. Maar bij verwaarlozing kan het dat wel worden. Het is aangewezen de lekken op korte termijn te herstellen. Verspreid zijn pyrietnesten in de leien opgemerkt. Deze dienen te worden opgevolgd.
- **Dakwaterafvoer:**
De goten vertonen een zekere mate van bevuiling, maar dit levert momenteel nog geen verstoppingen op.
- **Draagstructuur en overspanning:**
De opgaande en overspannende structuren vertonen geen opvallende stabiliteitsproblemen. De barsten die in het interieur op te merken zijn, zijn vermoedelijk het gevolg van zettingen in het verleden. Er wordt geadviseerd om de scheuren gedurende een langere periode te monitoren.
- **Schrijnwerk en beglazing:**
Het houten en stalen buitenschrijnwerk bevindt zich algemeen in een goede staat. De afwerkklagen werden recent bijgewerkt. Behalve bij de dakkapellen van het schip. Hier is een aanpak op korte termijn nodig.
- **Site en omgeving:**
Het omliggende terrein van de kerk wordt goed onderhouden.

(Bron: Inspectierapport Monumentenwacht 30040/2023/B)

Financiële gegevens

Exploitatietoelagen en eventuele overschotten/tekorten (zowel vorig als nieuw MJP)

2019	2020	2021	2022	2023	2024
553,59 €	17.576,46 €	14.259,23 €	0	5.140,23 €	3.733,31 €

2.3.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De omgeving: bebouwing en niet-bebouwde ruimte

Centrum van Sint-Martens-Voeren – bron: Google Maps

De kerk ligt aan de Kerkstraat, maar ligt afgezonderd door het oude kerkhof rondom de kerk. De omgeving wordt gevormd door de dichte bebouwing in de Kerkstraat enerzijds, en de vallei van Voer en Veurs anderzijds. De kerk ligt tussen beide riviertjes in, op een hoogte. De ingang van de kerk is langs de lange gevel, aan het einde van een verhard pad dat over het oude kerkhof loopt. Er is een tweede toegang tot het kerkhof op de hoek van de Kerkstraat.

De aanpalende straten – Kerkstraat en Komberg – zijn typische dorpsstraten met afwisselende bebouwing, meestal gezinswoningen, appartementsgebouwen en enkele voormalige boerderijen.

De Lijn heeft geen reguliere halte meer in deze deelgemeente, enkel FLEX-bussen stoppen nog aan bepaalde haltes. Er zijn geen fietsenstallingen aanwezig in de directe omgeving. Auto's kunnen parkeren op een parking aan het verderop langs Kwinten gelegen Veltmanshuis. Daar is plaats voor ongeveer 30 wagens. De volgende parking ligt vlakbij het viaduct van de spoorweg, op ongeveer 400m van de kerk, en biedt plaats aan 33 wagens.

Een park of groenvoorzieningen zijn niet in de buurt, maar vlakbij ligt de vallei van de Voer en de Veurs, twee groene linten doorheen dit dorp. En tegenover de kerk in de Kerkstraat vertrekt de straat Het Hof, die uitgaat op de site van een oude hoeve en mottoren, een overwegend groene en natuurlijke omgeving.

Volgende belangrijke gebouwen en functies zijn aanwezig binnen wandelafstand van de kerk:

- Enkele logiesuitbatingen binnen wandelafstand;
- Een postkantoor;
- Het Veltmanshuis of Vlaams Cultureel Centrum “Veltmanshuis en Paviljoen”, een socio-culturele instelling van Vlaamse oorsprong. De site omvat het historische huis van pastoor Veltmans en achteraan op het terrein een vergaderaccommodatie met diverse ruimten en alle noodzakelijke voorzieningen daarbij;
- Zaal “Schuttershof”, een socio-culturele instelling van Vlaamse oorsprong, met een vergaderaccommodatie met eerder beperkte omvang;
- In Het Hof ligt de “Ferme Pédagogique de Fourons”, een socio-culturele instelling van Franstalige oorsprong en veelal gericht op kinderen en activiteiten voor scholen;
- verderop langs de Sint-Martenstraat ligt het “Centre Culturel et Sportif de Fourons”, een socio-culturele instelling van Franstalige oorsprong; deze infrastructuur omvat een sporthal, een vergaderaccommodatie en cafetaria met alle voorzieningen;
- De Jeugdherberg bovenop de heuvel van de Veursvallei;
- Een afdeling van de provinciale Kleuterschool in het Veltmanshuis;
- Een bloemen- en plantenwinkel langsheen Kwinten, vlakbij de grens van de dorpskern;
- Zaal “Harmonie Royal Saint-Martin”, een zaal van Franstalige harmonie;
- In de vroegere dekenij is nog steeds een vergaderzaaltje dat ter beschikking staat van de Parochie;

Andere gebedsruimten zijn er niet in de buurt.

(Mogelijk) openbare gebouwen in de nabijheid

Het enige echte openbaar gebouw in de buurt is het reeds vermelde Vlaams Cultureel Centrum “Veltmanshuis en paviljoen”. Dat complex ligt op amper 100m van de kerk. Het complex heeft een degelijke infrastructuur en er gaan allerlei activiteiten door, van vergaderingen over lessen tot infosessies en dorpsvergaderingen. Ook feestelijke activiteiten hebben hier plaats, zoals de jaarlijkse carnavalfestiviteiten.

Ruimtelijke ordening – juridische aspecten

De kerk en het kerkhof liggen volledig in woongebied met landelijk karakter. Dat wil zeggen dat woonbestemmingen toegelaten zijn, en alle andere bestemmingen en functies die het wonen op schaal van deze kern ondersteunen. Bestemmingen die voor de ganse gemeente Voeren functioneren moeten in de grootste kern ‘s-Gravenvoeren worden voorzien.

Er zijn geen BPA’s of RUP’s in de omgeving.

De directe omgeving, zijnde kerkhof en kerk samen, zijn beschermd als dorpsgezicht. Dat maakt dat alle ingrepen in deze omgeving of aan de kerk, onderhevig zijn aan de zogenaamde erfgoedtoets: de ingrepen moeten de erfgoedwaarden van kerk en kerkhof intact laten.

De directe omgeving is effectief overstromingsgevoelig gebied. De kerk ligt samen met het kerkhof echter op een half kunstmatige heuvel, in de “vork” van twee de twee riviertjes, de Voer en de Veurs. Daardoor loopt de kerk geen gevaar op overstroming. Er wordt wel verwacht dat de overstromingen en de wateroverlast in de toekomst nog zullen toenemen, waardoor aandacht voor overstromingsveilig verbouwen moet aanwezig blijven bij de renovatie, verbouwing en/of uitbreiding van deze kerk.

Diversen

De gronden rondom de kerk zijn ofwel openbaar domein, ofwel in private handen. Het kerkhof is eigendom van de gemeente, maar is in erfpacht aan het kerkbestuur gegeven.

Het kerkhof is niet meer in gebruik, er is een nieuwe begraafplaats net buiten de dorpskern, en vlak bij het spoorwegviaduct. Het kerkhof draagt in grote mate bij tot de beeldkwaliteit van deze kerk.

2.3.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Huidig gebruik:

Vieringen:

- Veertiendaags zondagsviering 10 uur, aantal aanwezigen afhankelijk van misintenties, variërend tussen 30 als absoluut minimum en volle kerk
- Op de 5de zondag van de maand is er afwisselend mis in SMV en SPV
- Vieringen Goede Week: Witte Donderdag, Goede Vrijdag kruisweg, Paasviering avond voor Pasen
- Aswoensdag uitdelen askruisje met aanwezigheid van carnavalsvereniging De Boemelaire
- Doopselvieringen, huwelijksvieringen, begrafenissen en gebedswaken
- Vormselviering (in beurtrol)
- St Martinusviering (11/11) met medewerking en aanwezigheid van de Schutterij van Sint-Martens-Voeren
- Christuskoningviering met centraal de Chiro en de gelofte-aflegging na de mis
- Kerstmis: een Kerstviering voor de bewoners van Ocura Voeren met achteraf traktatie in de kerk met koffie en gebak. Kerstviering door de Vrije Basisschool de Plank (kinderen, leerkrachten, ouders, grootouders). Kerstavondviering, opgeluisterd door zangkoor en schutterij met achteraf traktatie op glühwein en chocomel, 205 aanwezigen in 2024
- Bronk: H. Mis, processie en afsluiting in de kerk (met Chiro, Schutterij, schoolkinderen, koor ...)

Extra activiteiten

- Open Kerk, lid van de stichting/vzw Open Kerken (www.openchurches.eu): De kerk is elke dag open van 9u tot 16u. De vele positieve commentaren in het gastenboek getuigen van de waardering hiervoor (rust, stilte, mooie kerk ...), ook vast rustpunt voor vele (georganiseerde) wandeltochten. Gastenboeken van vele jaren beschikbaar voor inzage.
- De kerststal:
Opbouw begint na het feest van Christus-Koning.
Als grootste kerststal binnen (in Vlaanderen) is deze te bezoeken van begin december tot Lichtmis (2 februari) en trekt vele bezoekers van dichtbij en veraf. Onze Kerststal wordt ook vermeld op de site en Facebookpagina van de vzw Open Kerken.
- De kerk is ook al enkele malen gastlocatie geweest voor koorrepetitie en koorconcert (o.a. diverse malen een Gospelkoor dat verbleef in de Jeugdherberg)
- Er vonden ook al enkele bezinningsavonden voor gezinnen plaats, soms in samenwerking met Ferm.
- Ook tentoonstellingen t.g.v. 'Open Kerkendag' en 'Openmonumentendag'
- Er is een tentoonstelling van natuurfoto's uit de regio gepland voor 2025.
- Onderricht catechese als voorbereiding Vormsel in de kerk
- Soms start van bedevaartstocht te voet naar Val-Dieu door derden
- De schutterij repeteert soms in de kerk als voorbereiding op Kerstavondviering en dergelijke
- Het Parochiaal zangkoor Sint-Martinus repeteert in de kerk, luistert elke zondagsmis op, de begrafenissen, de missen op feestdagen en de kerstviering met de bewoners van het rusthuis. Dit ook telkens begeleid door organist.

Toekomstig gebruik – pastoraal plan

In het pastoraal plan krijgt deze kerk de rol van "zondagskerk": in deze kerk zal elke week een eucharistieviering plaatsvinden.

Valorisatie is hier dan ook de passende oplossing: het kerkgebouw zodanig inrichten dat het gebruikt kan worden voor andere, geschikte activiteiten naast de volledige functie als zondags- en parochiekerk.

Zoals mag blijken uit voorgaande lijst van activiteiten in deze kerk, wordt ze al regelmatig gebruikt voor andere doeleinden dan religieuze plechtigheden. De valorisatie, die minimaal vereist is voor de verhoogde premies, is dan ook al voor een deel aan de gang.

2.4. Sint-Pieters-Stoelkerk te Sint-Pieters-Voeren

<p>K</p> <p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>kerkgebouw: straatzijde met kerkhofmuur en toegangspoort</i></p>	 <p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw: zijgevel zuidkant</i></p>
 <p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw: gevel in het park van de Commanderie</i></p>	 <p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kruis tegen kerkgevel straatzijde</i></p>

2.4.1. Identificatie

Naam: Sint-Pieters-Stoelkerk

Geografische ligging

- Sint-Pietersstraat 20, 3792 VOEREN, deelgemeente Sint-Pieters-Voeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio:: Tongeren
- Parochie: Sint-Pieters-Stoel

Eigenaar kerkgebouw en omliggend kerkhof: Kerkbestuur Sint-Petrus, Veurserveld 17, 3790 VOEREN

Bescherming(en)/vastgestelde inventarissen:

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed: opgenomen als Parochiekerk Sint-Pieters-Stoel – ID37915, sinds 01/02/2018.
- Monument: beschermd als Parochiekerk Sint-Pieters-Stoel sinds 04/11/2002.
- Reden van bescherming: de parochiekerk Sint-Pieters-Stoel is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de architectuurhistorische waarde, meer bepaald als 17de-eeuws bouwwerk opgericht tussen 1652 en 1661 door commandeur Quaedt de Beeck van de Duitse Orde.

2.4.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde (bron: <https://inventaris.onroerendergoed.be/>)*

Het kerkgebouw:

Kleine zaalkerk, midden 17de eeuw gebouwd door commandeur Quaedt de Beeck, het koor in 1652, het schip in 1660 en de toren in 1661. Het gebouw ligt op een heuvel, temidden van het ommuurde kerkhof, in een nog gave, landelijke omgeving.

De plattegrond beschrijft een éénbeukig schip van drie traveeën met voorstaande westtoren, en een koor van een rechte travee met driezijdige sluiting en sacristie aan beide zijden (die aan de zuidzijde uit midden 19de eeuw).

De kerk is grotendeels opgetrokken uit breuksteen, de toren heeft alleen een onderbouw van dit materiaal; het bovengedeelte is van baksteen, met kalkstenen hoekbanden. Zadeldaken en ingesnoerde naaldspits (leien). Rondboogvormige vensters met negblokken. Gelijkaardige portalen in noord- en zuidzijde van de toren, laatstgenoemde op de sluitsteen gedateerd 1661; het noorden voorzien van laat-gotische elementen aan de posten. Al deze muuropeningen zijn gedeeltelijk van hergebruikt materiaal, mogelijk afbraakmaterialen van de commanderie, die in deze periode herbouwd werd. Mogelijk waren de wanden van het koor oorspronkelijk blind, aangezien de vensters hier een gecementeerde imitatie zijn van die van het schip.

Interieur:

Bep leisterd interieur met een tongewelf over schip en koor, een halve koepel over de absis. Vóór kort verdween de neogotische beschildering van zoldering en wanden.

Meubilair:

- schilderij op doek met voorstelling van een heilige franciscaan met zielen in het Vagevuur en God de Vader, door het wapen van commandeur Quaedt de Beeck op de lijst te dateren circa 1660;
- Christusbeeld, eik, oorspronkelijk gepolychromeerd en behorend tot de Calvarie (16de eeuw) waartoe ook het Onze-Lieve-Vrouwebeeld en Sint-Johannesbeeld, gepolychromeerde eik, behoorden, beide nu opgesteld op de plaats waar zich voorheen de zijaltaren bevonden;
- Sint-Petrus in nis, gepolychromeerd hout (tweede helft 17de eeuw);
- Sint-Cornelius, hout (tweede helft 18de eeuw);
- processiemadonna, gekleed, volkskunst (19de eeuw);
- hoofdaltaar, barok, beschilderde eik, met wapen van commandeur Quaedt de Beeck (circa 1660);
- altaarstuk op doek met voorstelling van de Geboorte van Christus en de Verkondiging aan de Herders, door F. Walschartz, Luik (1654);
- de zijaltaren werden uit de kerk verwijderd, het noordelijke verdween, het zuidelijke, een portiekaltaar, bevindt zich in de grafkapel van de familie Ernst de la Graete, op het kerkhof; het werd geschonken door commandeur von Rolshausen, 1666;
- twee biechtstoelen, geschilderde eik (18de eeuw);
- kerkmeesterbank, eik (eerste helft 18de eeuw);
- koorgestoelte, eik (tweede helft 17de eeuw) verworven in 1838 van de abdij Val-Dieu (Aubel);
- doopvont, kalksteen (18de eeuw), wijwatervat, kalksteen (17de eeuw);
- orgel van Pereboom en Leyser, Maastricht (tweede helft 19de eeuw);
- houten geschilderd en gepolychromeerd oksaal (17de eeuw) uit de abdij Val-Dieu (Aubel), overgebracht in 1841, voorzien van vier nissen en oorspronkelijk twee houten, gepolychromeerde beelden, een martelares en Sint-Cecilia, vóór kort gestolen;
- klokmechanisme van het oorspronkelijk torenuurwerk, in de toren opgesteld.

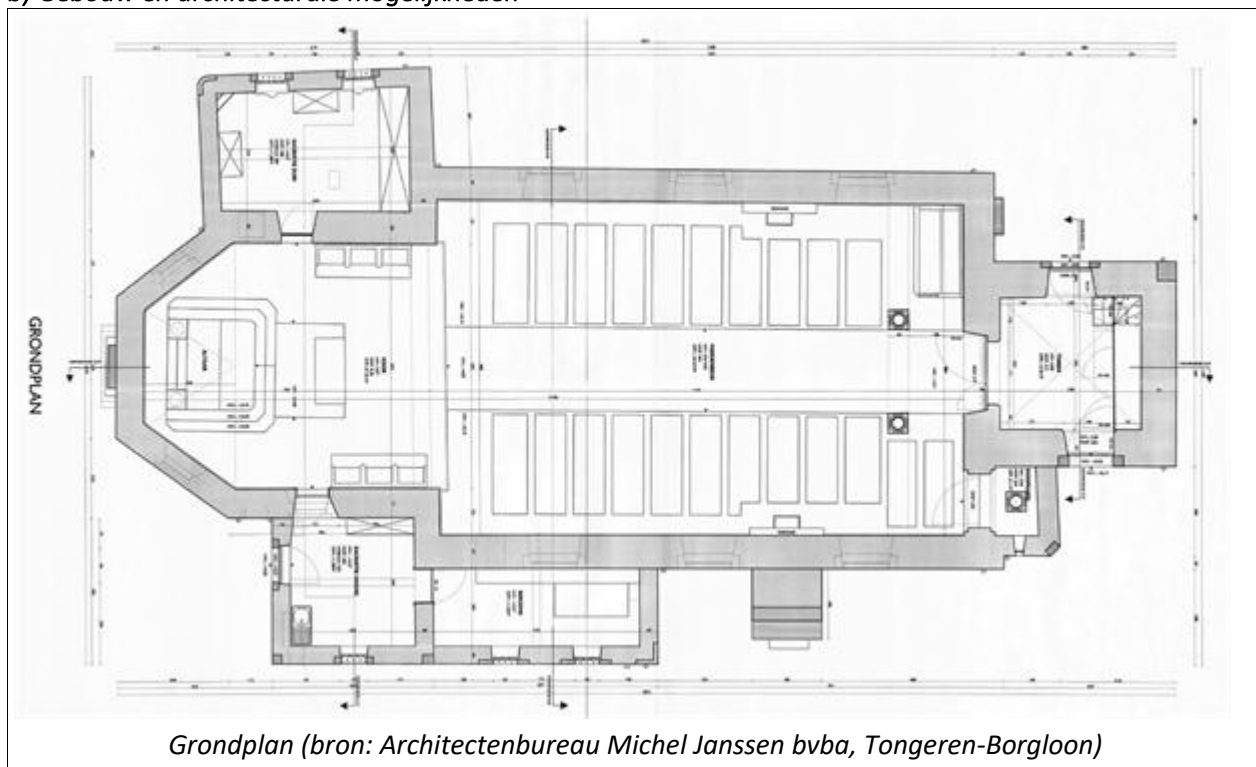
Kerkhof:

Grafsteen van commandeur Quaedt de Beeck (+1661) tegen de buitenzijde van het koor; erboven een kruisbeeld waarboven een reliëf, eik (19de eeuw).

Eveneens aan het koor, een merkwaardig gesmeed ijzeren kruis op kalkstenen sokkel ter herinnering aan een miraculeuze verschijning in 1799.

Op het kerkhof een aantal gedateerde grafkruisen uit verschillende perioden (1667-1702), en meerdere ongedateerde uit een oudere periode.

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Grondplan (bron: Architectenbureau Michel Janssen bvba, Tongeren-Borgloon)

BRUTO - oppervlakte	285m ²
Korte beschrijving kerk	Zaalkerk met een hoofdbeuk en een naar verhouding ruim koor, daarbij een vierkante toren.
Vrije hoogte	Variërend tussen 5,70m en 9,40m
Aantal zitplaatsen	80-90 zitplaatsen
Aantal en soort bijruimtes	Twee sacristies, technische ruimte, portaal onder toren
Opdeelbaarheid? Uitbreidingsmogelijkheden? Verbouwingmogelijkheden?	<p>De kerk is de kleinste parochiekerk van de gemeente. Inzake opdelen is het hier moeilijk, de enige beuk is amper 8m x 14m van afmeting.</p> <p>Er zijn hier geen uitbreidingsmogelijkheden: de kerk is aan drie zijden omringd door een kerkhof dat nog in gebruik is, en aan de vierde zijde grenst de kerk aan het beschermde park en vijvers van de Commanderie. Het voorzien van een technisch "blok" met sanitair, een keukentje en/of een bergplaats is dan ook moeilijk. Als dit zou nodig zijn, moet dit gebeuren binnen het bestaande volume.</p> <p>Er zijn enkele interieurelementen zoals de altaren, kerkbanken en de doopvont, die architecturale ingrepen kunnen bemoeilijken, maar niet onmogelijk maken. Er is een orgel, dat zeker moet behouden blijven.</p> <p>Nieuwe ramen en/of deuren maken is voor de waarde van het monument, en in verband met de eerder ingesloten ligging op een in gebruik zijnde kerkhof, niet wenselijk.</p> <p>Inzake technieken (HVAC en electra/verlichting) zijn er voldoende mogelijkheden om deze te vernieuwen en aan te passen aan de moderne vereisten. Dit kan pas gebeuren als de nieuwe nevenbestemming van deze kerk is onderzocht en vastgelegd via de nodige onderzoeken, overleg en beslissingen van het gemeentebestuur.</p>

Voorzieningen

Sanitair	Niet aanwezig
Verwarming	Centrale verwarming op stookolie, oude vloerverwarming met grote roosters
Verlichting	Basic-verlichting voor de ganse kerk
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Basic systeem is aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	De integrale toegankelijkheid is hier toch wel een probleem. De toegang gebeurt langs het pad op het kerkhof, en dat is verhard met kasseien. Er zijn diverse drempels, en men moet tot helemaal achteraan dat kerkhof lopen tot aan de ingang van de kerk. Binnen is enkel de hoofdbeuk bereikbaar, het koor ligt hoger.
Diefstal- en brandbeveiliging	Basic bescherming is aanwezig
Bliksembeveiliging	Is aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Biodiversiteit

Project vleermuizen:

In de Voerstreek werken diverse partners (Regionaal landschap, ANB, Gemeente, Natuurpunt, stichting Elzéard en private eigenaars) aan een project rond het voorzien van nest- en slaapgelegenheden voor vleermuizen. Al deze organisaties werken eveneens aan het behoud en herstel van kleinschalig landschap, soortenrijke graslanden en oude loofbossen, die ideale jachtgebieden vormen voor deze vleermuissoorten. Deze werken worden ondersteund door een PSS (Projectsubsidie Soorten) vanuit ANB en een biodiversiteitsproject van de provincie Limburg.

Voor verblijfplaatsen in gebouwen (gelegen buiten natuurgebieden) is tot nu minder aandacht in de Voerstreek. De laatste decennia neemt door renovatie of restauratiewerken het aantal voor vleermuizen geschikte verblijfplaatsen sterk af.

In dit project wil men het aanbod aan geschikte vleermuisverblijfplaatsen in de gemeente Voeren vergroten. Een eerste stap hiervoor is verblijfplaatsen aanpakken die momenteel ongeschikt zijn maar met kleine maatregelen wel geschikt gemaakt kunnen worden. Hiervoor selecteerde men o.a. twee kerkzolders (Teuven en Sint-Pieters-Voeren), twee hooizolders (Teuven).

Op de kerkzolder werden in totaal 2 nestkasten opgehangen. In deze kerk moest een invliegopening gemaakt worden, omdat na de renovatie de kerkzolder volledig dichtgetimmerd was. De werken werden in samenwerking en goed overleg met het kerkbestuur uitgevoerd.

Bouwfysische toestand

De kerk is lid van Monumentenwacht. De laatste inspectie dateert van 2024. De kerk verkeert algemeen in een goede toestand, behoudens de slechte staat van de goten. Er wordt opgemerkt dat de toestand sinds het rapport van 2018 ongewijzigd is en er dus geen gebreken werden hersteld. Er wordt aangedrongen op herstel om de gevolgschade te beperken en bijgevolg grote kosten voor herstel te vermijden.

- Dak:
De toestand van de leien daken van de kerk is goed.
- Dakwaterafvoer:
Verschillende soldeernaden en rubberen uitzetstukken zijn gescheurd. Sinds de laatste inspectie van 2018 is de situatie ongewijzigd! De gevolgschade neemt met het jaar toe!
- Kapconstructie en zolder:
De staat van de houten kapconstructie is goed.
- Draagstructuur en overspanning:
Verspreid in het muurwerk zitten enkele zettingsscheuren. Deze lijken gestabiliseerd te zijn. Het voegwerk is op verschillende plaatsen weggevallen. Hierdoor kan vocht infiltreren, kunnen stenen loskomen en kunnen er planten in het muurwerk groeien.
- Schrijnwerk en beglazing:
De afwerkklagen van diverse houten onderdelen zijn sterk verschaald. Van enkele ramen begint het hout in te rotten.
- Site en omgeving:
Het voegwerk van de kerkhofmuur is op veel plaatsen weggevallen. In de open voegen groeien planten. Klimop en struiken dringen in het muurwerk en duwen dit stuk. De grafkapellen op de site hebben dringend nood aan onderhoud.

(Bron: Inspectierapport Monumentenwacht 30028/2024/B)

Financiële gegevens

Exploitatietoelagen en eventuele overschotten/tekorten (zowel vorig als nieuw MJP)

2019	2020	2021	2022	2023	2024
32.941,47 €	32.476,34 €	29.098,05 €	30.729,96 €	33.291,07 €	31.476,10 €

2.4.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De omgeving: bebouwing en niet-bebouwde ruimte

Centrum van Sint-Pieters-Voeren – bron: Google Maps

De kerk met rondom het kerkhof liggen aan de Sint-Pieterstraat, maar vormen de vierde wand van het plein genaamd Bauwerd. De ingang van de kerk is achteraan onder de toren, en men moet helemaal over het kerkhof lopen om er te geraken.

De omgeving wordt gevormd door de zeer landelijk ogende bebouwing van de dorpskern van Sint-Pieters-Voeren enerzijds, en het wijde en grootschalige park van de Commanderie anderzijds. De drie zijden van het kerkhof worden omsloten door dit park. De vierde zijde grenst aan de Sint-Pieterstraat.

De Commanderie van de Duitse Orde is een regionaal, zelfs internationaal waardevol complex, dat dominant aanwezig is in deze omgeving. De toekomstige herbestemming van dit complex is een opgave voor de Vlaamse Overheid, de nieuwe eigenaar van dit erfgoed. Bij deze herbestemming kan de kerk een grote of kleine rol spelen, voornamelijk door haar ligging en historische band met deze Commanderie.

De aanpalende straten – Sint-Pieterstraat en Bauwerd – vormen met hun typische bebouwing de kern van dit dorp. Er zijn woningen, enkele voormalige hoeves en vooral de Commanderie aanwezig. Deze laatste bepaalt sterk het straatbeeld vlakbij de kerk.

De Lijn heeft geen halte meer in deze deelgemeente enkel FLEX-bussen stoppen nog aan bepaalde haltes. Er zijn geen fietsenstallingen aanwezig in de directe omgeving. Auto's kunnen parkeren op Bauwerd, dat pas heringericht werd. Er zijn momenteel 24 reglementaire parkeerplaatsen.

Een park of groenvoorzieningen zijn beide vlakbij: een deel van het park van de Commanderie is toegankelijk door de aanwezigheid van een viskwekerij met een visrestaurant, en de kweekvijvers van deze uitbating. Dit park is een echte groene long midden in dit kleine dorp.

Volgende belangrijke gebouwen en functies zijn aanwezig binnen wandelafstand van de kerk:

- Enkele logiesuitbatingen binnen wandelafstand;
- Een brasserie op minder dan 100m van de kerk, langs de Sint-Pieterstraat;
- Een viskwekerij van regionaal belang, gekoppeld aan een visrestaurant. Dat wordt uitgebaat in een deel van het park van de Commanderie;
- Een ambachtelijke stroopstokerij van de familie Wiertz, ondergebracht in een bijgebouw van de hoeve van de Commanderie;
- De Commanderie van de Duitse Orde, gelegen in een park met vijvers en boomgaarden, en waar de bron van het riviertje de Voer gelegen is.

Andere gebedsruimten zijn er niet in de buurt.

(Mogelijk) openbare gebouwen in de nabijheid

Er zijn geen openbare gebouwen in de buurt van de kerk gelegen. De Commanderie is wel recent eigendom geworden van de Vlaamse Overheid, maar is geen openbaar (toegankelijk) gebouw.

Ruimtelijke ordening – juridische aspecten

De kerk en het kerkhof liggen volledig in parkgebied. Dat houdt in dat de bestemming van de kerk behouden kan blijven, dat er in functie van deze bestemming eventueel kan uitgebreid of verbouwd worden, en dat bovendien een nieuwe functie in deze kerk verenigbaar is met de bestemming parkgebied door gebruik te maken van de uitzonderingen voor de functiewijzigingen in zonevreemde context. Dan gaat het meer bepaald over de wijziging van de functie van een erfgoedgebouw of beschermd gebouw.

Er zijn geen BPA's of RUP's in de omgeving.

De directe omgeving, zijnde kerkhof en kerk samen met het park en de Commanderie zelf, zijn beschermd als monument. Dat maakt dat alle ingrepen in deze omgeving of aan de kerk, onderhevig zijn aan de zogenaamde erfgoedtoets: de ingrepen moeten de erfgoedwaarden van kerk en kerkhof intact laten.

De directe omgeving is niet overstromingsgevoelig.

Diversen

De gronden rondom de kerk zijn ofwel grotendeels in handen van de Vlaamse Overheid. Het kerkhof is eigendom van de gemeente.

Het kerkhof is nog steeds in gebruik, er wordt zeer nauwgezet geruimd en terug begraven zonder bijkomende ruimte te gebruiken. Recent is er wel onderzoek gedaan naar een beperkte uitbreiding van het kerkhof.

Het kerkhof draagt in grote mate bij tot de beeldkwaliteit van deze kerk.

2.4.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Huidig gebruik:

- Zondagmissen om de 14 dagen, beurtelings met SMV
Aanwezigheden:

jaar	2022	2023	2024
aantal missen	29	29	29
gemiddelde	40	44	41
kleinste	20	15	21
grootste	82	107	84

- Andere diensten : doopsels, communies, huwelijken, begrafenis,
- Andere: kerststal, weliswaar niet zo groot als die van SMV, maar soms met een echt kerstkindje
- na Kerstviering: tractatie aan de aanwezigen van wafels, gebak, koffie, chocomelk, gluwein, ...
- Benevens de religieuze diensten werd de kerk ook door het KF ter beschikking gesteld voor de volgende zaken:

*gelegenheidsoptreden van zangkoren die erom vragen, zoals in 2023 koor van Opwijk, in 2024 Zangkoor “Mavelle” uit Hasselt. Allen appreciëren de akoestiek, en de gezelligheid van de kleine goed (en snel) verwarmde kerk, die met zijn ca. 100 zitplaatsen al gauw goed gevuld is (Foto);

*de dorpsinforegadering vooraf de riolerings- en herinrichtingswerken in SPV in 2021

*ook een aantal werfvergaderingen tijdens de Coronaperiode vonden doorgang in de kerk, omwille vd afstandsregels

- Plaatsing nestkasten voor kerkuilen en vleermuizen (i.s.m. Natuurpunt)

Toekomstig gebruik – pastoraal plan

In het pastoraal plan krijgt deze kerk de rol van “*parochiekerk*”: in deze kerk zal de regelmatige eredienst behouden blijven door de parochieverantwoordelijke. Maar dit zal minder frequent gebeuren dan in de zondagskerken, bv. om de veertien dagen.

Dit wil zeggen dat dit een kerk is die op termijn in aanmerking kan komen voor een nevenbestemming in de tijd of in de ruimte. In het reeds gevoerde overleg met het Bisdom kwam dit ook duidelijk tot uiting. Dergelijke nevenbestemming is één van de vereiste “categorieën” die de Vlaamse Overheid oplegt om van verhoogde erfgoedpremies te kunnen gebruik maken. Vandaar de keuze om deze kerk parochiekerk en geschikt voor een nevenbestemming in ruimte of tijd te noemen.

2.5. Sint-Pieterskerk te Teuven

<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw: voorzijde met trappenpartij naar inkomdeur</i></p>	<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw: zijgevel van op straat</i></p>
<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Oude grafstenen op niet meer gebruikt deel van kerkhof</i></p>	<p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Grafstenen op nieuwe begraafplaats naast de kerk</i></p>

2.5.1. Identificatie

Naam: Sint-Pieterskerk

Geografische ligging

- Teuven-Dorp 45, 3793 VOEREN, deelgemeente Teuven
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Tongeren
- Parochie: Sint-Pieter

Eigenaar kerkgebouw en omliggend oud kerkhof: Kerkbestuur Sint-Petrus, Konenbos 3, 3790 VOEREN

Eigenaar nieuwe begraafplaats aansluitend op oud kerkhof: gemeente Voeren, Gemeenteplein 1, 3798 VOEREN

Bescherming(en)/vastgestelde inventarissen:

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed: opgenomen als Parochiekerk Sint-Pieter met kerkhof – ID37940, sinds 01/02/2018.
- Monument: beschermd als Parochiekerk Sint-Pieters sinds 04/11/2002.

- Beschermd stads- of dorpsgezicht: de kerk ligt in de dorpskern van Teuven, beschermd als dorpsgezicht sinds 28/05/2003
- Reden van bescherming:
  - * De parochiekerk Sint-Pieter is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de architectuurhistorische waarde, meer bepaald als neogotisch bedehuis gebouwd in 1871-1877 naar ontwerp van architect H. Plénus met gaaf bewaarde neogotische stoffering.
  - * De dorpskern van Teuven is beschermd als dorpsgezicht omwille van het algemeen belang gevormd door de historische en culturele waarde: het nederzettingspatroon in het centrum van Teuven vertoont een lintbebouwing aan de weg van Remersdaal naar Slenaken (Nederland), die van noord naar zuid doorheen het dorp loopt. De gebouwen dateren in hoofdzaak uit de 19de eeuw, zoals onder meer blijkt uit de Atlas van de Buurtwegen. Tesaam met de kerk vormen het gemeentehuis, de school, de zaal Patria en enkele woningen, de in hoofdzaak 19de-eeuwse kern van dit Voerens dorp.

2.5.2. Beschrijving

a) *Cultuurhistorische waarde (bron: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>)*

Het kerkgebouw:

Neogotische kerk, in 1871-1877 gebouwd naar opdracht van architect Plénus, nadat de oude, in 1822 heropgebouwde kerk, in 1870 volledig door brand werd verwoest. De kerk is wat hoger gelegen dan het straatniveau, en omringd door het ommuurde kerkhof.

De plattegrond beschrijft een driebeukig schip van vijf traveeën met ingebouwde westtoren, en een koor van twee rechte traveeën met driezijdige sluiting.

Bakstenen gebouw, afgewerkt met hardsteen voor plint, lijsten, omlijstingen der muuropeningen en afdekkingen van de steunberen; het maaswerk der vensters is van zachte gele natuursteen.

Toren van vier geledingen onder ingesnoerde naaldspits (leien), voorzien van overhoeks geplaatste steunberen, een polygonaal traptorentje tegen elke zijgevel, spitsboogportaal, waarboven een spitsboogvenster, een uurwerk en op elke zijde een spitsboogvormig galmgat. Midden- en zijbeuken zijn voorzien van respectievelijk zadeldak en lessenaarsdaken (leien), en van spitsboogvensters. Het koor is afgewerkt met steunberen en verlicht door middel van smalle, hoge spitsboogvensters.

Interieur:

Het bepleisterde interieur behield de oorspronkelijke neogotische beschildering. Spitsbooggewelven gedragen door colonnetten; straalgewelf boven het koor. Zij- en middenbeuken van elkaar gescheiden door een spitsboogarcade op hardstenen zuilen met bladkapiteel.

Meubilair:

- geschilderde kruisweg, neogotisch, uit het atelier van H. Scheen, Roermond;
- kruisbeeld, gepolychromeerd hout (19de eeuw);
- hoofdaltaar met retabel, beelden van Sint-Hubertus, Sint-Paulus, martelares, Sint-Lambertus, gepolychromeerde eik, neogotisch, Ramakers uit Geleen (eind 19de, begin 20ste eeuw);
- zuidelijk zijaltaar met Onze-Lieve-Vrouw van Lourdesbeeld, gepolychromeerde eik, Ramakers uit Geleen (eind 19de, begin 20ste eeuw);
- noordelijk zijaltaar met Sint-Petrusbeeld, gepolychromeerde eik, vervaardigd in Luik (eind 19de, begin 20ste eeuw);
- koorbanken door Ramakers uit Geleen;
- communiebank;
- preekstoel met voorstelling van de vier Evangelisten, Luik;
- twee biechtstoelen, Luik; alle van gepolychromeerde eik, neogotisch (tweede helft 19de eeuw);
- kerkbanken, eik, neogotisch, door Ramakers uit Geleen (tweede helft 19de eeuw);
- orgel, Vermeulen uit Weert (circa 1880, getransformeerd in 1949);
- hardstenen doopvont (1887);
- neogotische muurschilderingen van Scheen & Zn. (circa 1902);
- neogotische glasramen door Nicolas en Zonen uit Roermond (1885).

Aanvullende informatie:

Kerkhof omheen de parochiekerk met 20ste-eeuwse graftekens.

Historiek

De kerk met wat vermoedelijk het kerkhof van Teuven is, staat afgebeeld op de laat-18de-eeuwse Ferrariskaart. Het kerkhof is dan blijkbaar omzoomd met bomen. Ook op de Atlas der Buurtwegen uit 1841 staat er een haag afgebeeld ter hoogte van weg nummer 2. Het situeringsplan van de kerk uit 1871 geeft reeds een indicatie van de

westelijke trappenpartij en de bijhorende keermuur langs de weg. Een postkaart omstreeks 1909 toont inderdaad de kerk met de trap en het omheinde voorplein en een met naaldbomen beboomde heuvel aan de zuidzijde. Tot 2017 stonden op deze plek met zekerheid lorken. Tegen de westgevel van de kerk hangt dan een calvariekruis. De postkaart toont enkele eenvoudige kruisen en een tweetal hoge stèles aan de noordwestzijde van de kerk. De stèles stonden waar vandaag de Mariagrot staat. Deze staat niet op de kaart wat een constructie tijdens het interbellum doet vermoeden. Het kerkhof werd in 2013 gedeeltelijk geruimd en vergroend.

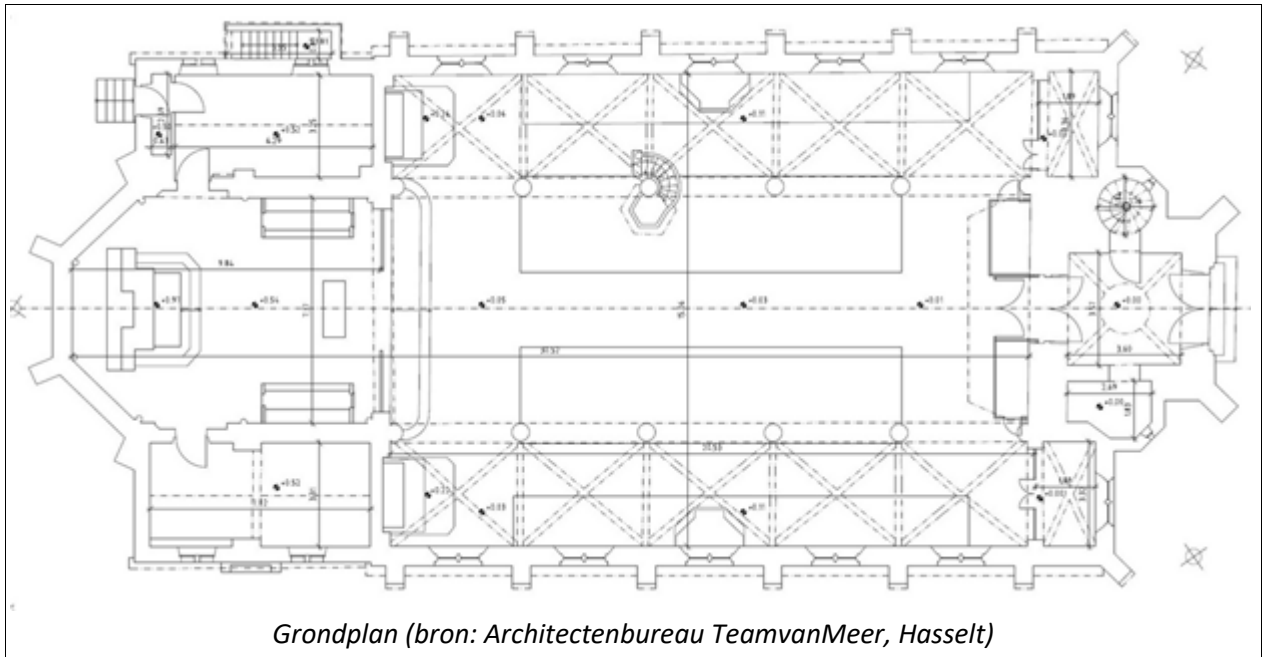
Beschrijving

Het kerkhof is ook vandaag nog deels omhaagd en deels met een smeedijzeren hek omheind. De kerk en het kerkhof zijn in het westen bereikbaar via een natuurstenen neogotische trappenpartij. Het deels geruimde kerkhof is grotendeels vergroend. Ten noorden van het toegangshek staat een Lourdesgrot opgetrokken uit lavasteen.

Op het kerkhof bevinden zich op enkele vroeg 20ste-eeuwse hardstenen graftekens in eclectische en neoclassicistische stijl na, voornamelijk naoorlogse graftekens tot de jaren 1990. Verspreid op het kerkhof en tegen de zuidgevel van de kerk staan enkele houten, gietijzeren en smeedijzeren grafkruisen. Het geheel van graftekens, meestal van het stèle-met-zerk-type illustreert voornamelijk de naoorlogse evolutie in funeraire vormgeving en materiaalgebruik van het modernistische grafteken (gietijzer, hardsteen, composietsteen, kunststof, hardsteen en graniet, in combinatie met marbriet voor de tekstplaten).

Ten westen van de kerk staat het modernistische oorlogsmonument ter herdenking van de inwoners van Teuven die zijn omgekomen in de Eerste en de Tweede Wereldoorlog. Voor het oorlogsmonument liggen Belgische oorlogsgraven uit de Tweede Wereldoorlog aangevuld met oud-strijders uit de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Alle graven hebben identieke hardstenen kruisen.

b) *Gebouw en architecturale mogelijkheden*

BRUTO - oppervlakte	565m ²
Korte beschrijving kerk	Neogotische kerk met een driebeukig schip, een koor en een aangebouwde toren.
Vrije hoogte	Variërend tussen 13,10m en 14,00m
Aantal zitplaatsen	150-190 zitplaatsen, afhankelijk van volledig gebruik zijbeuken
Aantal en soort bijruimtes	Twee sacristies, technische ruimte, portaal onder toren
Opdeelbaarheid? Uitbreidingsmogelijkheden? Verbouwingmogelijkheden?	<p>De kerk zou opdeelbaar kunnen zijn, er zijn een hoofdbeuk en twee zijbeuken. Er zijn hier geen uitbreidingsmogelijkheden: de kerk is aan vier zijden omringd door een kerkhof dat nog in gebruik is. Daarenboven ligt de kerk op een heuvel met een steile zuid- en westhelling, wat bijbouwen moeilijk maakt.</p> <p>Het voorzien van een technisch "blok" met sanitair, een keukentje en/of een bergplaats is dan ook moeilijk. Als dit zou nodig zijn, zal dit liefst gebeuren binnen het bestaande volume.</p> <p>Er zijn enkele interieurelementen zoals de altaren, kerkbanken en de doopvont, die architecturale ingrepen kunnen bemoeilijken, maar niet onmogelijk maken. Er is een orgel, dat zeker moet behouden blijven.</p> <p>Nieuwe ramen en/of deuren maken is voor de waarde van het monument, en in verband met de eerder ingesloten ligging op een in gebruik zijnde kerkhof, niet wenselijk.</p> <p>Inzake technieken (HVAC en electra/verlichting) zijn er voldoende mogelijkheden om deze te vernieuwen en aan te passen aan de moderne vereisten. Dit kan pas gebeuren als de nieuwe bestemming van deze kerk is onderzocht en vastgelegd via de nodige onderzoeken, overleg en beslissingen van het gemeentebestuur.</p>

Voorzieningen

Sanitair	Er is een wc aanwezig in de kerk en een lavabo in de sacristie.
Verwarming	Centrale verwarming op stookolie, oude vloerverwarming met grote roosters
Verlichting	Basic-verlichting voor de ganse kerk
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Basic systeem is aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	De integrale toegankelijkheid is hier toch wel een probleem. De kerk ligt op een steile heuvel, en er is wel een hellend vlak, maar dat is erg lang. De andere toegang gebeurt langs een steile trap. Het hoogteverschil tussen straat en kerk is hier een grote hinderpaal. Binnen is enkel de hoofdbeuk bereikbaar, het koor ligt hoger.
Diefstal- en brandbeveiliging	Basic bescherming is aanwezig
Bliksembeveiliging	Is aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Biodiversiteit

Project vleermuizen:

In de Voerstreek werken diverse partners (Regionaal landschap, ANB, Gemeente, Natuurpunt, stichting Elzéard en private eigenaars) aan een project rond het voorzien van nest- en slaapgelegenheden voor vleermuizen. Al deze organisaties werken eveneens aan het behoud en herstel van kleinschalig landschap, soortenrijke graslanden en oude loofbossen, die ideale jachtgebieden vormen voor deze vleermuissoorten. Deze werken worden ondersteund door een PSS (Projectsubsidie Soorten) vanuit ANB en een biodiversiteitsproject van de provincie Limburg.

Voor verblijfplaatsen in gebouwen (gelegen buiten natuurgebieden) is tot nu minder aandacht in de Voerstreek. De laatste decennia neemt door renovatie of restauratiewerken het aantal voor vleermuizen geschikte verblijfplaatsen sterk af.

In dit project wil men het aanbod aan geschikte vleermuisverblijfplaatsen in de gemeente Voeren vergroten. Een eerste stap hiervoor is verblijfplaatsen aanpakken die momenteel ongeschikt zijn maar met kleine maatregelen wel geschikt gemaakt kunnen worden. Hiervoor selecteerde men o.a. twee kerkzolders (Teuven en Sint-Pieters-Voeren), twee hooizolders (Teuven).

Op de kerkzolder werden in totaal 3 nestkasten opgehangen. In deze kerk werd het luik van een open raam vervangen, zodat er geen duiven en kauwen meer konden binnenvliegen en de vleermuizen in alle rust op de zolder kunnen verblijven. De werken werden in samenwerking en goed overleg met het kerkbestuur uitgevoerd.

Bouwfysische toestand

De kerk van Teuven is toe aan restauratie. In 2021 werden dringende instandhoudingswerken aan de toren en het dak uitgevoerd. Een dossier voor de restauratie van de daken wordt voorbereid.

De kerk is lid van Monumentenwacht. De laatste inspectie dateert van 2023:

- Dak:
De dakdichtingen zijn door ouderdom verweerd en toe aan vernieuwing. Tot die tijd zal met enige regelmaat het uitvoeren van herstellingen nodig zijn om regenwater te weren uit het gebouw.
- Dakwaterafvoer:
De zinken gootbekledingen en regenwaterafvoeren zijn door ouderdom verweerd en eveneens toe aan

vernieuwing. Bepaalde gootdelen werden bestreken met een coating om de levensduur ervan te verlengen. Er werden enkele lekken in de dakgoten vastgesteld. Laat deze herstellen om nog meer schade bij de onderliggende houten gootstructuren te voorkomen.

- **Kapconstructie en zolder:**
Ten gevolge van de huidige en vroegere lekken bij de dakdichting zijn delen van de houten dakstructuur ingerot. Er heeft materiaalverlies plaatsgevonden, maar momenteel lijkt de constructie nog stabiel. Wanneer de dakbedekking ooit wordt vernieuwd, zal het nodig zijn om de kapconstructie grondig te controleren en waar nodig herstellingen en verstevigingen uit te voeren.
- **Draagstructuur en overspanning:**
De opgaande en overspannende structuren van het gebouw vertonen momenteel geen schade die doen vermoeden dat er ernstige stabiliteitsproblemen plaatsvinden. Echter zijn verspreid scheuren in het muurwerk op te merken. Deze zijn reeds jaren aanwezig, maar het is niet duidelijk in welke mate ze evolueren of stabiel zijn. Het metselwerk en voegwerk vertonen veel gebreken in de vorm van materiaalverlies. Dit vormt een risico op een steeds sneller toenemende aftakeling van het metselwerk door vochtindringing en erosie.
- **Schrijnwerk en beglazing:**
De meeste houten elementen aan de buitenzijde van de kerk bevinden zich in een slechte staat door jarenlang gebrekkig onderhoud en overmatige blootstelling aan vocht en uv-licht. De beschermende afwerkklagen die ooit aanwezig waren, zijn momenteel zo goed als verdwenen. Grote delen van het hout zijn verzwakt of vervormt door inrotting. De ramen van de sacristie en de bergruimte werden recent vernieuwd en bevinden zich in een goede staat.
- **Site en omgeving:**
De buitentrap vanaf de straat naar de kerk vertoont veel open voegen, loszittende delen en gebarsten stenen. De leuning is ter plaatse van de lasnaden beschadigd. Verder wordt de omgeving van de kerk goed onderhouden.

(Bron: Inspectierapport Monumentenwacht 30219/2023/B)

Financiële gegevens

Exploitatietoelagen en eventuele overschotten/tekorten (zowel vorig als nieuw MJP)

2019	2020	2021	2022	2023	2024
11.743,74 €	14.109,70 €	12.244,93 €	6.141,42 €	13.209,64 €	15.551,53 €

2.5.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De omgeving: bebouwing en niet-bebouwde ruimte

Centrum van Teuven – bron: Google Maps

De kerk is omringd door een oud, niet meer gebruikt kerkhof en door een meer recent, nog actief kerkhof. De kerk ligt aan Teuven-Dorp, de centrale straat in dit dorp. De ingang van de kerk is onder de toren in de voorgevel aan de straat, waarbij men de vermelde trap of helling moet gebruiken.

De omgeving wordt gevormd door de erg landelijk ogende bebouwing van de dorpskern van Teuven, waarbij de centrumstraat zich langs de heuvel van de kerk kronkelt. De kerk en het omringende kerkhof domineren in grote mate de directe omgeving.

De aanpalende straat Teuven-Dorp omvat een typische bebouwing voor dit landelijk dorp: herenhuizen, kleinere woningen, enkele oude hoeves. Veel van de dorpswoningen en herenhuizen verderop langs dezelfde straat zijn beschermd als dorpsgezicht vanwege hun intrinsieke beeldwaarde.

De Lijn heeft geen halte meer in deze deelgemeente, maar de FLEX-bussen stoppen nog aan bepaalde haltes. Er zijn geen fietsenstallingen aanwezig in de directe omgeving. Een ruime parking is even verderop langs Teuven-Dorp beschikbaar, en daar kunnen 35 wagens parkeren. Andere parkeergelegenheid is er niet.

Een park of groenvoorzieningen zijn niet vlakbij aanwezig. De vallei van de Gulp ligt echter op wandelafstand, hetgeen voor dit dorp eigenlijk een grootschalig park uitmaakt. Doorheen het dorp en naar de vallei toe lopen diverse takken van het wandelrouten netwerk van de gemeente.

Volgende belangrijke gebouwen en functies zijn aanwezig binnen wandelafstand van de kerk:

- Enkele logiesuitbatingen binnen wandelafstand;
- Een café-brasserie op minder dan 100m van de kerk, langs Teuven-Dorp, met daarbij een feestzaal en een logiesuitbating;

- Langs de Gieveldstraat, op een afstand van ongeveer 100m; ligt het Dorpshuis, een complex met enkele vergaderzalen en grote zaal, dat een socio-culturele functie heeft; Andere gebedsruimten zijn er niet in de buurt.

(Mogelijk) openbare gebouwen in de nabijheid

Er zijn geen openbare gebouwen in de buurt van de kerk gelegen. Het Dorpshuis wordt uitgebaat door een VZW.

Ruimtelijke ordening – juridische aspecten

De kerk en het kerkhof daarrond liggen volledig in woongebied met landelijk karakter. Dat wil zeggen dat woonbestemmingen toegelaten zijn, en alle andere bestemmingen en functies die het wonen op schaal van deze kern ondersteunen. Bestemmingen die voor de ganse gemeente Voeren functioneren moeten in de grootste kern 's-Gravenvoeren worden voorzien.

Er zijn geen BPA's of RUP's in de omgeving.

De kerk en het omringende kerkhof maken samen met de reeds vermelde mooie dorpswoningen en herenhuizen deel uit van het beschermde dorpsgezicht 'dorpskern Teuven'. Daar hoort ook de vermelde café-brasserie met feestzaal bij.

De directe omgeving is niet overstromingsgevoelig.

Diversen

De gronden rondom de kerk en het kerkhof zijn grotendeels in private handen. Het kerkhof is eigendom van de gemeente.

Het kerkhof is nog steeds in gebruik. Het oude gedeelte ten zuiden en ten oosten van de kerk wordt niet meer gebruikt en is vergroend. Het andere deel ten noorden van de kerk is samen met het nieuwe gedeelte wel nog in gebruik.

Het kerkhof in zijn geheel en het oudste deel in het bijzonder, dragen in grote mate bij tot de beeldkwaliteit van deze kerk. Ook de singuliere ligging op de opmerkelijke heuveltop versterken deze beeldkwaliteit in positieve zin.

2.5.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Huidig gebruik:

- Iedere maand zijn er 2 misvieringen, dit op zaterdag om 17.30 uur.
- Het aantal aanwezige kerkgangers bedraagt gemiddeld 9. Dit is gerekend buiten de pater, lector, collectant en het zangkoor.
- De volgende diensten vinden in de kerk plaats: doopsels, huwelijken en begrafenissen.
- Ieder jaar wordt er een processie gehouden, één jaar naar Nurop en het andere jaar naar Sinnich. In januari wordt in de kerk na de misviering het feest gehouden van Sint Antonius. Dan wordt in de kerk aan de bezoekers koffie, chocolademelk en een stuk plats en broodjes aangeboden.
- Zoals hierboven vermeld heeft de parochie ook een zangkoor. Dit is bij iedere misviering aanwezig.
- Volgens de medewerker van het kerkbestuur wordt de kerk op dit moment niet gebruikt voor andere activiteiten. Een paar jaar terug vond er wel een kerstconcert plaats in de kerk, maar dit zou verplaatst zijn naar Moelingen.

Toekomstig gebruik – pastoraal plan

In het pastoraal plan krijgt deze kerk de omschrijving "niet prioritaire kerk", maar de juiste benaming is "*te herbestemmen kerk*": in deze kerk zullen liturgische vieringen aangeboden worden zolang hiervoor de materiële condities vervuld zijn (voldoende ondersteunend personeel voorhanden, het kerkgebouw in goede staat is enz.). Dit is een kerk die bijgevolg in de categorie "herbestemming" kan geplaatst worden. In het reeds gevoerde overleg met het Bisdom kwam dit ook duidelijk tot uiting. Als er immers geen mogelijkheid meer is om regelmatig eucharistievieringen te organiseren, verliest de kerk haar eerste en belangrijkste religieuze functie. Vanuit de bekommernis om zorgvuldig, zuinig en verantwoord om te gaan met het gebouwenpatrimonium van een gemeente, is herbestemming dan een logische vervolgstap.

Ook deze categorisering is één van de vereiste categorisering om van verhoogde erfgoedpremies gebruik te kunnen maken.

2.6. Sint-Heribertuskerk te Remersdaal

 <p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw: voorzijde en zijkant vanaf Remersdaal-Dorp</i></p>	 <p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw achterzijde vanuit weiland bij hoeve</i></p>
 <p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw gezien vanaf Teuveneweg</i></p>	 <p>We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.</p> <p>Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken? Vraag het dan op bij de gemeente.</p> <p><i>Kerkgebouw achterzijde: geschoren haag (erfgoedelement) en toegang tot grafkelder van de familie de Furstenberg</i></p>

2.6.1. Identificatie

Naam: Sint-Heribertuskerk

Geografische ligging

- Remersdaal-Dorp 1, 3791 VOEREN, deelgemeente Remersdaal
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur

- Bisdom: Hasselt
- Dekenaat of Regio: Tongeren
- Parochie: Sint-Heribertus

Eigenaar kerkgebouw en omliggend terrein: Kerkbestuur Sint-Heribertus, Remersdaal-Dorp 1, 3791 VOEREN

Bescherming(en)/vastgestelde inventarissen:

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed: opgenomen als Parochiekerk Sint-Heribertus – ID37802, sinds 01/02/2018.
- Monument: beschermd als Parochiekerk Sint-Heribertus sinds 21/02/2012.

- Reden van bescherming: de parochiekerk Sint-Heribertus is beschermd als monument omwille van het algemeen belang gevormd door de artistieke en historische waarde, in casu de architectuurhistorische waarde: deze waarden liggen in de verplaatsing in 1876-1879 van de parochiale Sint-Heribertuskerk van de oorspronkelijke kerkhofsites naar het oosten, voor de bouw van een grotere, neogotische kerk naar ontwerp van Jean-Lambert Blandot uit Hoei, één van de belangrijkste 19de-eeuwse kerkenbouwers in de provincies Luik en Namen. Het bedehuis is het enige in Vlaanderen dat van deze ontwerper bekend is en wordt in een vergelijkende studie over kerken in neostijlen als beschermenswaard opgegeven. Belangrijke bewaarde interieurelementen, gaande van glasramen, altaren, koorgestoelte, preekstoel en orgel, tot en met vloeren en lichtarmaturen, maken van het interieur een fraai geheel. Het orgel is een mooi voorbeeld van een vroeg-romantisch orgel, dat op geslaagde wijze harmonisch geïntegreerd werd in het neogotische kerkinterieur. Tegen de koorzijde bevindt zich het neogotische grafmonument van de familie de Furstenberg.
- De sociaal-culturele waarde en volkskundige waarde van het monument zijn eveneens belangrijk: deze waarden liggen in de eeuwenlange devotie van de inwoners van Remersdaal voor de patroonheilige van de kerk, Sint-Heribertus. De parochie is de enige in het voormalige bisdom Luik die aan deze heilige werd toegewijd.

2.6.2. Beschrijving

a) Cultuurhistorische waarde (bron: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>)

Het kerkgebouw:

De oorspronkelijke kerk lag zuidelijker in de straat genaamd Remersdaal-Dorp, waar zich thans nog het kerkhof bevindt. In 1447 wordt een kerk vermeld, in 1624 een "capella sub Teuven". De huidige kerk wordt gebouwd in 1876-1879 naar ontwerp van de architect L. Blandot van Huy, na afbraak van de oude kerk.

Basilicale kerk in neogotische stijl, noordoost-zuidwest georiënteerd op het bestaande stratenplan. Het grondplan beschrijft een driebeukig schip van zes traveeën, een half ingebouwde westtoren en een koor van twee rechte traveeën met vlakke sluiting, geflankeerd door de sacristie aan de zuidwestzijde en het oratorium van de heren van Obsinnich aan de noordoostzijde.

Bakstenen gebouw op een hoge bakstenen plint, met hardstenen afwerking voor de omlijstingen der muuropeningen en de afdekking der steunbeerversnijdigen en puntgevels; een zachte, gele natuursteen voor het maaswerk der vensters. Toren van twee geledingen, de bovenste octagonaal en op elke zijde van een puntgevel voorzien; de onderste geleding geflankeerd door overhoekse en loodrecht op elkaar gestelde steunberen. Rechthoekig portaal waarboven een breed spitsboogvenster, beide gevat in een geprofileerde, spitsboogvormige omlijsting met puntgevelbekroning. Gevelritmering door middel van kleine spitsboogvenstertjes en -nissen. Spitsboogvormige galgaten met maaswerk. Ingesnoerde naaldspits.

Het schip heeft een basilicale opstand, de zijbeuken zijn uitgewerkt als een reeks dwarskapellen onder individuele zadeldaken. Spitsboogvensters met maaswerk.

Interieur:

Bepoeterd interieur, voorheen van neogotische muurschilderingen voorzien, thans witgeschilderd. Midden- en zijbeuken van elkaar gescheiden door middel van een spitsboogarcade op zuilen met bladkapiteel. Overwelling door middel van kruisribgewelven op colonnetten met gelijkaardig kapiteel. De noordoostwand van het koor is doorheen de lambrisering opengewerkt naar het oratorium van de heren van Obsinnich toe.

Meubilair:

- kruisbeeld, gepolychromeerd hout (midden 19de eeuw);
- kwalitatief merkwaardig neogotisch meubilair van onbeschilderde eik: retabel van het hoofdaltaar, met voorstelling van Christus en de Emmaüsgangers, Petrus, Paulus en twee engelen, en de Calvarie (gedateerd 1879);
- zuidwestelijk zijaltaar met Sint-Jozefbeeld;

- noordoostelijk zijaltaar met Onze-Lieve-Vrouwebeeld;
- koorstoelen;
- lambrisering van het koor, met heiligenbeelden in nissen (1876);
- communiebank;
- preekstoel met voorstelling van de vier Evangelisten, gedateerd en gesignd M.Hoeken - C.Janssen, Sint-Truiden, 1886;
- twee biechtstoelen;
- orgel;
- marmeren doopvont met deksel van messing (circa 1800).

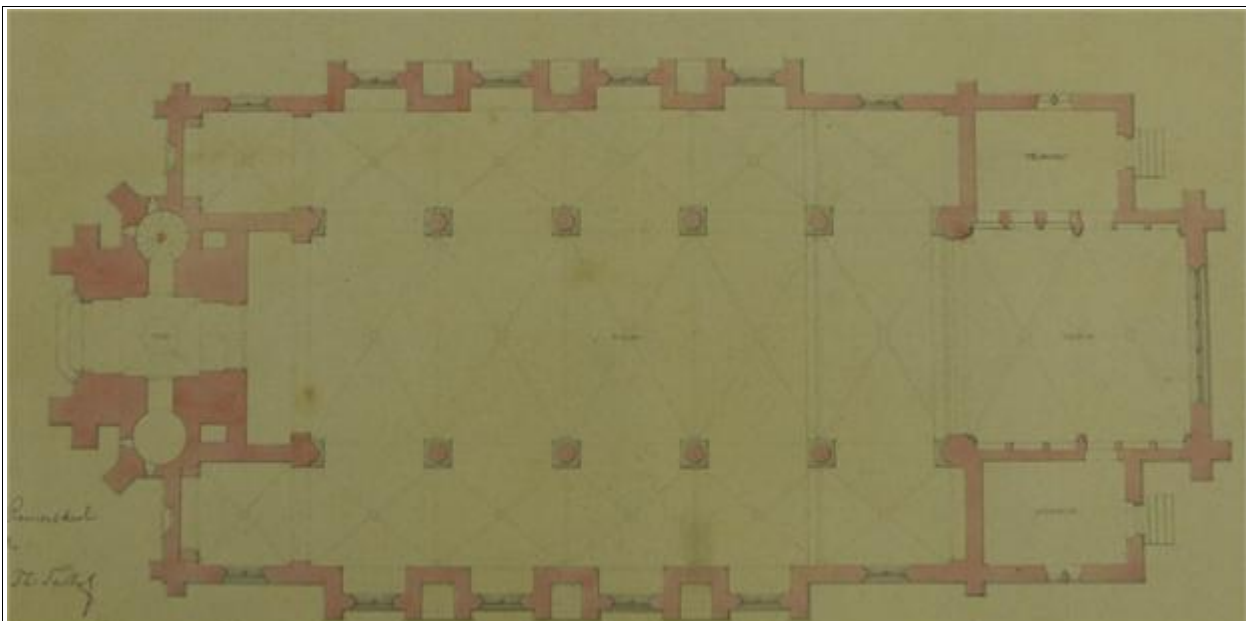
Diversen:

Neogotische glasramen, het glasraam boven het koor met voorstelling van de Geboorte van Christus met Aanbidding van Herders en Wijzen (circa 1880).

In het oratorium van de heren van Obsinnich een grafsteen van de familie d'Eynatten-van Holsyt († 1562 en 1542).

Aan de buitenzijde, tegen de koorsluiting, grafmonument van de familie de Furstenberg (eind 19de eeuw).

b) Gebouw en architecturale mogelijkheden

Grondplan (oorspronkelijk bouwplan kerk)

BRUTO - oppervlakte	520m ²
Korte beschrijving kerk	Basilicale kerk met een driebeukig schip, een koor en half ingesloten toren.
Vrije hoogte	Variërend tussen 7,50m en 12,10m
Aantal zitplaatsen	160-180 zitplaatsen
Aantal en soort bijruimtes	Twee sacristies, portaal onder toren
Opdeelbaarheid? Uitbreidingsmogelijkheden? Verbouwingmogelijkheden?	<p>De kerk zou opdeelbaar zijn, er zijn een hoofdbeuk en twee zijbeuken aanwezig. De kerk is uitbreidbaar in zuidelijke en oostelijke richting (op privaat terrein). De andere twee zijden grenzen aan twee straten.</p> <p>Het voorzien van een technisch "blok" met sanitair, een keukentje en/of een bergplaats is dan ook vrij makkelijk te realiseren. Achteraan of opzij van de kerk. Er zijn hier veel interieurelementen zoals de altaren, kerkbanken en de doopvont, maar ook de vele muurschilderingen (nu overschilderd), die architecturale ingrepen kunnen bemoeilijken. Er is een orgel, dat zeker moet behouden blijven. Nieuwe ramen en/of deuren maken is voor de waarde van het monument niet wenselijk. De zuiverheid van het geheel kerk en interieur zouden hieronder kunnen lijden.</p> <p>Inzake technieken (HVAC en electra/verlichting) zijn er voldoende mogelijkheden om deze te vernieuwen en aan te passen aan de moderne vereisten. Dit kan pas gebeuren als de nieuwe nevenbestemming van deze kerk is onderzocht en vastgelegd via de nodige onderzoeken, overleg en beslissingen van het gemeentebestuur.</p>

Voorzieningen

Sanitair	Er is een toilet aanwezig in de kerk
Verwarming	Centrale verwarming op stookolie, oude vloerverwarming met roosters
Verlichting	Basic-verlichting voor de ganse kerk
Keukenvoorzieningen	Niet aanwezig
Audiosysteem	Basic systeem is aanwezig
Beeldscherm(en)	Niet aanwezig
Rolstoeltoegankelijkheid	De hoofdingang heeft enkele grote traptreden. Binnen is enkel de hoofdbeuk bereikbaar, het koor ligt hoger.
Diefstal- en brandbeveiliging	Basic bescherming is aanwezig
Bliksembeveiliging	Is aanwezig
Gsm-operatoren	Niet aanwezig

Bouwfysische toestand

De kerk is aangesloten bij Monumentenwacht. De laatste inspectie dateert van 2022. De kerk verkeert algemeen in redelijke staat. Dit was de inhoud van het rapport van Monumentenwacht:

- **Dak en dakwaterafvoer:**
De leien dakbedekking is verweerd door ouderdom, maar voldoet voorlopig nog. Ook de goten en regenwaterafvoeren zijn verweerd door ouderdom, maar voldoen. Enkele uitgeschoven leien dienen dringend hersteld te worden. Een dakrestauratie wordt op langere termijn geadviseerd.
- **Kapconstructie en zolder:**
De houten dakstructuur vertoont verspreid oude vochtsporen en aantastingen, zonder directe gevolgen. Tijdens de dakrestauratie kan men de volledige dakconstructie in detail bekijken en herstellen waar nodig. Een aansluiting van een spantbeen in de toren is ingerot. Hier is een dringende herstelling aangewezen.
- **Draagstructuur en overspanning:**
Het muurwerk voldoet over het algemeen. Er wordt geadviseerd om dit op korte tot middellange termijn aan te pakken, d.w.z. reiniging en plaatselijk herstel.
- **Schrijnwerk en beglazing:**
Het schrijnwerk is momenteel onvoldoende beschermd. Op korte termijn zal hier grotere gevolgschade optreden. Daarom adviseren wij ook om het schrijnwerk dringend te herstellen (waar nodig) en de nodige onderhoudswerkzaamheden uit te voeren. Ook het glas-in-lood vraagt herstellingen en eventuele aanpassingswerkzaamheden op korte termijn.
- **Interieur:**
Het interieur voldoet over het algemeen.
- **Site en omgeving:**
De kerkhofmuur verkeert in minder goede tot slechte staat. Het herstel hiervan wordt op korte termijn geadviseerd.

(Bron: *Inspectierapport Monumentenwacht 30800/2022/B*)

Voor de dringende onderhoudswerken uit het rapport werd een dossier voorbereid van 27.104 EURO incl. BTW, en dat werd goedgekeurd op de gemeenteraad van 22/12/2022. Deze werken werden nog niet uitgevoerd.

Financiële gegevens

Exploitatietoelagen en eventuele overschotten/tekorten (zowel vorig als nieuw MJP)

2019	2020	2021	2022	2023	2024
10.209,53 €	18.392,71 €	11.545,64 €	8.677,51 €	8.129,85 €	13.157,64 €

2.6.3. Situering van het gebouw in zijn ruimtelijke omgeving

De omgeving: bebouwing en niet-bebouwde ruimte

Centrum van Remersdaal – bron: Google Maps

De kerk ligt eerder afgezonderd, helemaal aan het einde van de hoofdstraat van dit kleine dorp. Deze straat, genaamd Remersdaal-Dorp, loopt ter hoogte van de kerk uit op een kruispunt, waar een grote beschermde hoeve gelegen is. Vlak voor de kerk vormt deze straat, door de terugliggende inplanting van de kerk, een beperkt en onvolledig afgebakend pleintje.

De omgeving wordt gevormd door de zeer landelijk ogende bebouwing van de dorpskern van Remersdaal enerzijds, en het wijdse en landschap achter de kerk anderzijds. Dat wijdse landschap wordt gevormd door boomgaarden en weiden, die bij een voormalige hoeve horen die hogerop langs dezelfde straat ligt.

De aanpalende straten – Remersdaal en Clermontshof – vormen met hun typische bebouwing de kern van dit landelijk ogende dorp. Er zijn woningen, enkele voormalige hoeses en vooral de reeds vermelde “hoeve Smidt”, gelegen noordelijk van de kerk aan het eerder vermelde kruispunt.

De Lijn heeft geen halte meer in deze deelgemeente, maar FLEX-bussen stoppen nog aan bepaalde haltes. Er zijn geen fietsenstallingen aanwezig in de directe omgeving. Auto's kunnen parkeren op het pleintje voor de kerk, daar zijn met enige moeite tien wagens te parkeren.

Een park of groenvoorzieningen zijn niet beschikbaar, maar net zoals Teuven is de wijdse en grootschalige natuur niet ver: ten oorden en ten oosten ligt de open ruimte gevormd door de heuvels en de zijvalleities van de Gulpvallei.

Volgende belangrijke gebouwen en functies zijn aanwezig binnen wandelafstand van de kerk:

- Enkele logiesuitbatingen binnen wandelafstand;
- Tegenover de kerk, achter enkele huizen, ligt de zaal “Rimbiévaux, een socio-culturele infrastructuur van Franstalige oorsprong, uitgebaat door een VZW;

Andere gebedsruimten zijn er niet in de buurt.

(Mogelijk) openbare gebouwen in de nabijheid

Er zijn geen openbare gebouwen in de buurt van de kerk gelegen.

Ruimtelijke ordening – juridische aspecten

De kerk ligt volledig in woongebied met landelijk karakter. Dat wil zeggen dat woonbestemmingen toegelaten zijn, en alle andere bestemmingen en functies die het wonen op schaal van deze kern ondersteunen. Bestemmingen die voor de ganse gemeente Voeren functioneren moeten in de grootste kern ‘s-Gravenvoeren worden voorzien. Er zijn geen BPA’s of RUP’s in de omgeving.

De directe omgeving van de kerk is niet overstromingsgevoelig. De straat voor de kerk fungeert bij hevige regen wel als afvoerroute voor regenwater dat van hoger gelegen hellingen en straten komt. De kerk ligt voldoende hoog boven de straat (enkele traptreden) om voldoende beveiligd te zijn.

Diversen

De gronden rondom de kerk zijn in private handen. Het grondstuk waar de kerk op gebouwd is, is in eigendom van de gemeente.

2.6.4. Beschrijving van het actueel gebruik en de actuele functie

Huidig gebruik:

- Om de veertien dagen, heilige mis op zaterdag (tussen 10 en 50 gelovigen volgens de intenties van de missen - jaargetijden voor grote families...)
- Religieuze gebeurtenissen zoals Aswoensdag, doopsels, huwelijken, begrafenissen zijn er ook. Dan vindt ook de Vesper van Allerheiligen plaats, met zegening van de graven op het kerkhof
- Processie elk jaar (de 5de zondag van juli of de eerste zondag van augustus als juli maar 4 zondagen telt)
- Kermis van het dorp - heilige mis met de schutterij en de Harmonie
- Kerstmis met zangkoor. De Kerststal wordt elk jaar gebouwd. Na de mis van Kerstmis wordt in de kerk warme wijn geschonken aan de kerkgangers.
- De ingang (het portaal) van de kerk is elk dag open en mensen komen er bidden en kaarsen branden.

Toekomstig gebruik – pastoraal plan

In het pastoraal plan krijgt deze kerk de rol van “*parochiekerk*”: in deze kerk zal de regelmatige eredienst behouden blijven door de parochieverantwoordelijke. Maar dit zal minder frequent gebeuren dan in de zondagskerken, bv. maar om de veertien dagen.

Dit wil zeggen dat dit een kerk is die op termijn in aanmerking kan komen voor een nevenbestemming in de tijd of in de ruimte. In het reeds gevoerde overleg met het Bisdom kwam dit ook duidelijk tot uiting. Dergelijke nevenbestemming is één van de vereiste “categorieën” die de Vlaamse Overheid oplegt om van verhoogde erfgoedpremies te kunnen gebruik maken. Vandaar de keuze om deze kerk parochiekerk en geschikt voor een nevenbestemming in ruimte of tijd te noemen.

3. NAAR EEN TOEKOMSTVISIE

3.1. Het pastoraal plan: drie categorieën van kerken

In de loop van 2024 werd een pastoraal plan opgesteld door de Federatieraad en het Pastoraal Beraad van Voeren en dat plan werd ook door het Bisdom goedgekeurd.

Er wordt een duidelijke hiërarchie ingebouwd in de zes kerkgebouwen van de gemeente. Deze hiërarchie wordt als volgt omschreven in hoofdstuk 3 van dat pastoraal plan:

“In Voeren willen wij in beginsel alle zes kerken voor het liturgisch gebruik behouden. Daarbij opteren we voor het gebruik der kerken in Moelingen en St.-Martens-Voeren als zondagskerken, waar elk weekeinde een eucharistieviering plaatsvindt, en van de kerken van Remersdaal en St.-Pieters-Voeren als prioritaire kerken. In de kerken in Teuven en 's-Gravenvoeren willen wij liturgische vieringen aanbieden zolang hiervoor de materiële condities vervuld zijn (voldoende ondersteunend personeel voorhanden, het kerkgebouw in goede staat is enz.).”

Deze opdeling valt dan als volgt te beschrijven (juiste termen volgens overleg met Bisdom):

1. zondagskerken: Moelingen en Sint-Martens-Voeren;
2. parochiekerken: Sint-Pieters-Voeren en Remersdaal;
3. kerken voor herbestemming: Teuven en 's-Gravenvoeren.

Dit pastoraal plan werd besproken in een overleg tussen het centrale kerkbestuur, de diverse kerkbesturen en de gemeente. Dat gebeurde in september 2024. Over het beginsel dat alle zes kerken voor de religieuze functie moesten behouden blijven, werd verder overlegd en waren er verschillende standpunten. Regelgeving vanuit de Vlaamse Overheid en vooral praktisch en verantwoord handelen vereist dat de kerken ingedeeld werden en dat volgens hun indeling een valorisering, nevenbestemming of herbestemming moest mogelijk worden. De gemeente wil immers niet alleen verantwoord omgaan met deze gebouwen, maar ook tijdig en snel kunnen reageren wanneer de parochiale omstandigheden zouden veranderen (minder vieringen op minder locaties bv.)

Aan het einde van elke kerkbeschrijving (zie hoofdstuk 2) werd de rangschikking/categorisering van elke kerk volgens het pastoraal plan dan ook vermeld.

3.2. Burgerberaad februari-maart 2025: een draagvlak creëren

Naar aanleiding van de opmaak van dit kerkenbeleidsplan heeft de gemeente beslist om haar burgers te betrekken bij de ontwikkeling van een toekomstvisie voor deze parochiekerken. Vragen hierbij zijn: welke mogelijkheden zijn er om deze kerken een boeiende toekomst te geven? Zijn er hierbij verscheidene opties voor de 6 kerken? Hoe kunnen we deze belangrijke gebouwen future-proof maken en houden?

Er werd via loting een Burgerberaad samengesteld, dat aangevuld werd met vertegenwoordigers van elk kerkbestuur en van het centrale kerkbestuur, en met deelname van de parochiepriester. Het burgerberaad heeft tijdens vier sessies voorstellen en aanbevelingen gedaan voor de toekomst van de parochiekerken in Voeren.

Het burgerberaad kwam 3 keer samen om actief in deskundig te werken aan het onderwerp, onder begeleiding van een professioneel communicatiebureau.

De eerste drie sessies hadden volgende onderwerpen:

- Tijdens de eerste sessie ging er vooral aandacht naar het kennismaken met elkaar en met het thema parochiekerken en kerkenbeleidsplan. Er werd informatie gedeeld over wettelijke verplichtingen, over de kerken zelf als erfgoedobject, en er werden voorbeelden getoond van valorisatie, neven- en herbestemmingen.
- In sessie twee werd verkend wat belangrijk is voor de kerken van Voeren en welke functies wel/niet in aanmerking komen als neven-, mede- en/of herbestemming. Dit werd door de werkgroepjes op een overzichtelijke en actieve manier gedaan aan de hand van voorbeelden van gerealiseerde en geslaagde herbestemmingen. Ook werd onderzocht aan wat er nog behoefte is in Voeren, welke functies of voorzieningen nog ontbreken in deze gemeente.
- In sessie drie heeft het Burgerberaad dan verder ingezoomd op specifieke kerken en het werk afgerond. In eerste instantie werd advies gevraagd over de opdeling van de kerken zoals opgenomen, in het pastoraal plan. Vervolgens werden ideeën op tafel gelegd, besproken, afgewezen of met algemene goedkeuring goed bevonden.

In de vierde algemene sessie op 18 maart 2025, waar elke inwoner van Voeren op uitgenodigd was, werd het eindverslag van het Burgerberaad ook voorgesteld aan een grotere groep Voerenaren. Daar waren in totaal 65 mensen aanwezig, waaronder het Burgerberaad. In een informatieve en interactieve sessie werd het resultaat van hun werk door leden van het Burgerberaad zelf voorgesteld aan de aanwezigen. De vertegenwoordiger van het Bisdom lichtte de wettelijke kadering van een kerkenbeleidsplan toe. In het tweede deel van de avondsessie werd in werkgroepjes het "huiswerk" van het Burgerberaad besproken.

Het verslag van de vierde sessie is terug te vinden in een bijlage bij dit document. Het is een verslag zoals het genoteerd werd door de communicatiespecialiste. Het geeft alle onderwerpen, opmerkingen, bedenkingen, verzuchtingen, ... weer die aan bod gekomen zijn. Het moet een overzicht geven van de gevoelens, gedachten, bekommernissen van de inwoners van Voeren als het gaat over hun kerken.

Samenvattend kan gezegd worden dat de algemene indruk van de aanwezigen positief was: het werk van het Burgerberaad werd geprezen en de voorgestelde acties en toekomstperspectieven voor de zes kerken werden overwegend goed, interessant en zinvol genoemd.

3.3. Onderbouwde visie op toekomstig gebruik en functie

Een onderbouwde visie vertrekt vanuit de vaststellingen ivm de kerkgebouwen, vanuit de behoeften en vanuit de resultaten van het Burgerberaad. Het pastoraal plan ligt al aan de basis van dit kerkenbeleidsplan, en de visie moet daar zoveel mogelijk rekening mee houden.

Kernpunten van deze visie:

- *Kerken in Teuven en 's-Gravenvoeren = mogelijke herbestemming*

De drie categorieën van kerken die voorgesteld worden in het pastoraal plan, hebben gediend als aanzet voor het Burgerberaad en ook als startpunt van dit kerkenbeleidsplan. Vanuit de gemeente is verder gewerkt op de categorie “kerken voor herbestemming”, en dit om diverse redenen:

1. Zoals gemeld in het pastoraal plan, zal hier gezorgd worden voor regelmatige liturgische vieringen zolang dat georganiseerd kan worden. Als die mogelijkheid wegvalt en er is geen snel alternatief voorhanden, dreigt het betrokken kerkgebouw onmiddellijk in onbruik te geraken, wat niet gewenst is;
2. Een duurzaam en kostenefficiënt beheer van bestaande gebouwen gaat uit van een permanent en zinvol gebruik daarvan;
3. Een kerkenbeleidsplan kijkt vooruit en geeft mogelijkheden voor de nabije maar ook verdere toekomst: daarin past een visie op beide kerken die rekening houdt met scenario's van stopzetting van religieus gebruik.
4. Het overleg met het Bisdom op maandag 7 april wees uit dat deze werkwijze van de gemeente ook door het Bisdom als logisch en toekomstgericht werd aanzien.

- *Herbestemming op basis van kwantificeerbare criteria*

Om diverse redenen kwam in het Burgerberaad ook de vraag naar voren om kwantificeerbare criteria te hanteren om samen met de parochiegemeenschap een beslissing over een herbestemming te nemen. Dergelijke grote stap in de toekomst van een kerkgebouw en erfgoedgebouw enkel overlaten aan toevallige situaties en evoluties is niet wenselijk. Het is beter van een soort stappenplan met toetsbare voorwaarden te hanteren. Die moeten dan een verantwoorde beslissing tot herbestemming helpen verantwoorden, maar vooral moeten ze helpen de beslissing hiertoe op het juiste moment te nemen.

Over deze criteria zal in de epiloog bij dit kerkenbeleidsplan even nader op ingegaan worden. De aanmaak van en het overleg over deze criteria is onderwerp van een apart project.

- *Afstemming met beheersplannen*

Bij een visie over de zes kerken hoort ook een financieel plan op de lange termijn. Er werden al zes beheersplannen voor de zes kerken opgesteld en goedgekeurd. In die beheersplannen staan de dringende werken en minder dringende ingrepen of restauraties opgesomd per kerk. Na goedkeuring van dit kerkenbeleidsplan komt daar de categorisering en eventuele toekomstige functie van de kerk bij. Door samenlezing van de beheersplannen en dit kerkenbeleidsplan kunnen de restauratiewerken nu beter afgestemd worden op het huidig en toekomstig gebruik van de kerk.

- *Tijdspad inzake budgetten*

De voorstellen in dit kerkenbeleidsplan, alsook de noodzakelijke restauraties van de kerken, kan de gemeente niet tegelijk aanpakken. Dat is zelfs zeer moeilijk in één beleidsperiode.

Dit kerkenbeleidsplan moet echter helpen om deze noodzakelijke investeringen op degelijke wijze in te plannen. Zo kan er voor de valorisatie van de twee zondagskerken al budget worden voorzien. Zij zullen zondagskerk blijven, en de budgetten die daarvoor vrijgemaakt worden, zijn op de lange termijn een zinvolle investering. Voor de andere kerken is een aanpak van de dringende werken zeker zinvol en noodzakelijk, maar dan op een manier die nevenbestemmingen of herbestemmingen in de toekomst niet moeilijk of zelfs onmogelijk maken.

- *Implementatie pastoraal plan plus resultaten Burgerberaad*

Het verder zetten van liturgische vieringen in alle kerken is zeker gewenst, en komt ook tot uiting in het pastoraal plan. In dit plan heeft de pastorale ploeg bepaald welke pastorale activiteiten in welke kerken zullen doorgaan. In een kerkenbeleidsplan legt een gemeente vast wat de toekomst voor elke kerk in die gemeente zal zijn, in de zin van de toekomst van het gebouw op middellange en lange termijn. De basis daarvoor komt uit deel 3 van het pastoraal plan, waar het gaat over liturgie en gebed en de zes kerken met naam genoemd worden.

Het is de verantwoordelijkheid van de gemeente om met die categorisering zorgvuldig en toekomstgericht om te gaan. En om de gebouwen multifunctioneel in te zetten, zoals het beleid van de Vlaamse Overheid inzake kerken vandaag de dag ook aangeeft. Dat wil concreet zeggen dat op het tijdstip dat een kerk geen religieuze functie meer heeft, ze in aanmerking komt voor herbesteding. Een kerk die via een concrete ruimtevraag een nevenbestemming kan krijgen, moet minstens ernstig en objectief onderzocht worden op de geschiktheid voor die nevenbestemming.

De resultaten van het Burgerberaad wijzen er op dat de inwoners van de gemeente wel degelijk bezorgd zijn om deze zes erfgoedgebouwen, en er ook open en objectief over kunnen en willen spreken. De gemeente wil daarom de visie op de zes kerken aanvullen met de resultaten van dat Burgerberaad.

Deze kernpunten van de visie leiden tot de volgende samenvattende tabel:

Deelgemeente	Kerk	Toekomstvisie
Moelingen	Onze-Lieve-Vrouwekerk	Zondagskerk , eredienst met valorisatie > verdere restauratie van deze kerk, volgens beheersplan, en rekening houdend met de vereisten van een kwaliteitsvolle valorisatie
's-Gravenvoeren	Sint-Lambertuskerk	Kerk voor herbesteding > opvolgend onderzoek naar bouwfysische geschiktheid gebouw voor mogelijke herbestedingen/nevenbestemmingen volgens resultaten Burgerberaad en latere bevestiging gemeente
Sint-Martens-Voeren	Sint-Martenskerk	Zondagskerk , eredienst met valorisatie > verdere restauratie van deze kerk, volgens beheersplan, en rekening houdend met de vereisten van een kwaliteitsvolle valorisatie
Sint-Pieters-Voeren	Sint-Pieters-Stoelkerk	Parochiekerk , nevenbestemming in tijd of ruimte > opvolgend onderzoek naar bouwfysische geschiktheid gebouw voor diverse nevenbestemmingen volgens resultaten Burgerberaad en latere bevestiging gemeente
Teuven	Sint-Pieterskerk	Kerk voor herbesteding , > opvolgend onderzoek naar bouwfysische geschiktheid gebouw voor mogelijke herbestedingen/nevenbestemmingen volgens resultaten Burgerberaad en latere bevestiging gemeente
Remersdaal	Sint-Heribertuskerk	Parochiekerk , nevenbestemming in tijd of ruimte > opvolgend onderzoek naar bouwfysische geschiktheid gebouw voor diverse nevenbestemmingen volgens resultaten Burgerberaad en latere bevestiging gemeente

Opmerking: de categorisering in de hierboven uitgewerkte tabel is zeer belangrijk: een onderzoekspremie voor herbestedingsonderzoek voor kerken beschermd als monument is enkel nog mogelijk als ze in het kerkenbeleidsplan aangeduid zijn als een kerk voor een "nevenbestemming" of voor een "herbesteding".

3.4. Plan van aanpak:

Hoe zullen de toekomstige invullingen onderzocht worden?

Om hier tot een verantwoord proces te komen, laat de gemeente zich graag inspireren door de suggesties die te vinden zijn bij PARCUM VZW, die op hun website veel informatie geven over dergelijke processen, maar ook geslaagde voorbeelden van neven- en herbestemmingen, en een reeks voorbeelddocumenten aanbieden. De gemeente stelt dan de volgende aanpak voor:

Samenstelling werkgroep/stuurgroep

Om het kerkenbeleidsplan in de praktijk te brengen, is het belangrijk om zowel een werk- als een stuurgroep op te richten. Elk zijn ze verantwoordelijk voor andere (deel)aspecten van de uitvoering:

- **Overkoepelende stuurgroep:** hierin kunnen vertegenwoordigers van het Centraal Kerkbestuur en het gemeentebestuur zitten. Deze samenstelling is een minimumvereiste om een goede en resultaatgerichte werking te verzekeren. De stuurgroep coördineert de volledige uitrol van het kerkenbeleidsplan. Ze behoudt het overzicht over de verschillende kerken op het grondgebied van de gemeente, stelt prioriteiten en neemt initiatieven.
- **Werkgroep:** per kerkgebouw wordt een werkgroep opgericht. Een kerk neven- of herbestemmen doet een gemeente of een kerkbestuur niet alleen, het is belangrijk om zo veel mogelijk mensen die aan het gebouw verbonden zijn, ook in dit proces te betrekken. Er wordt dan gedacht aan vertegenwoordigers van het kerkbestuur, van de parochieploeg, lokale verenigingen, omwonenden ... De werkgroep doet de begeleiding om het plan van A tot Z uit te voeren. Het is hier noodzakelijk om voldoende participatiesessies met de ruime bevolking te organiseren. Ook het bespreken van de financiën en het beheer van het kerkgebouw, en het opzetten van haalbaarheidsstudies komen in de werkgroep aan bod. De werkgroep koppelt terug naar de achterban en de overkoepelende stuurgroep. De werkgroep is dus belast met de coördinatie en uitvoering van de volgende stappen.

In welke vorm deze stuur- en werkgroep zal samengesteld worden, daar zal de gemeente later over oordelen.

Bevolking betrekken bij het proces

Veel mensen voelen zich verbonden met het kerkgebouw in hun buurt. Daarom is het nodig om zo veel mogelijk mensen in de zoektocht naar een nieuwe toekomst voor elk kerkgebouw te betrekken. Niet alleen de parochianen, maar ook buurtbewoners, verenigingen, de aanwezige scholen en zelfs de professionele sector. Participatie is de rode draad in dit proces.

Door veel mensen bij het project te betrekken, verhoogt men de slaagkansen en kunnen de latere keuzes beter geduid worden. Dit leidt mogelijk tot een zeer hoge kwaliteit van inhoud, visie, ideeën en argumenten. Dat is trouwens bewezen door het georganiseerde Burgerberaad (zie hoofdstuk 3.2.). Daarnaast zet het betrekken van de buurt ook iets in beweging: er wordt een dynamiek op gang gebracht die de betrokken kerk en het project ten goede komt.

De gemeente zal per kerk en tijdens het verdere proces in een gepaste vorm een participatietraject uitzetten. Dat gebeurt op maat van elke kerk en van elk toekomstproject (nevenbestemming, herbestemming, ...)

Haalbaarheidsonderzoeken laten uitvoeren

Het Burgerberaad heeft al interessante suggesties van neven- en herbestemmingen gedaan: in een kerk een kinderopvang inrichten, een andere kerk als museum/toeristisch infokantoor of ontmoetingsruimte gebruiken, of er in nevenbestemming een polyvalente ruimte uitbouwen. Er is zelfs voorgesteld om rekening te houden met grote externe factoren zoals de Einsteintelecoop. Deze theoretische mogelijkheden, die vanuit bepaalde behoeften of ideeën groeiden, moeten getest worden op de haalbaarheid. Is het idee praktisch en financieel haalbaar, welke partners moeten of kunnen betrokken worden, wat is de timing?

Grote architecturale aanpassingen aan één van de kerkgebouwen kunnen duur zijn. Zo moet rekening gehouden worden met vereisten omtrent erfgoedregulering, verouderde elementen, aanpassingen aan elektriciteit en water, aan brandveiligheid en integrale toegankelijkheid, ...

De gemeente is daarom voorstander van al onmiddellijk en onder begeleiding van een professioneel bureau de nodige haalbaarheidsonderzoeken over de parochiekerken en te herbestemmen kerken te laten uitvoeren. Dergelijk haalbaarheidsonderzoek verloopt in verschillende stappen. Het aangestelde projectbureau gaat na of de her- of nevenbestemming van een kerkgebouw voor een bepaalde functie verantwoord en haalbaar is. Hiertoe ontwerpt, ontwikkelt en becijfert een ontwerpteam verschillende scenario's. De conclusies brengen ze vervolgens samen in een eindrapport.

Als er meerdere potentiële functies zijn, kan het haalbaarheidsonderzoek ophelderen welke functie het best past in een welbepaald kerkgebouw en onder welke voorwaarden de betrokken partners dit kunnen realiseren. Een haalbaarheidsonderzoek maakt geen definitief ontwerp, het levert wel concrete en becijferde voorstellen waaruit dan vervolgens een keuze moet gemaakt worden.

De inbreng van zowel de gemeente als de stuurgroep/werkgroep in dit ganse proces is essentieel. Het eindresultaat is dan een gedragen, concreet en vooral haalbaar voorstel voor één of meerdere neven- of herbestemmingsvoorstellen.

Uitvoering

Hier wordt onderscheid gemaakt tussen de parochiekerken en de te herbestemmen kerken:

1. **De parochiekerken:** aangezien het hier over een nevenbestemming handelt, is een snelle aanvang van de uitvoering gewenst. De religieuze functie van de kerk blijft immers behouden, en wordt aangevuld met de onderzochte en gekozen nevenbestemming. De nevenbestemming zal naast de religieuze bestemming functioneren, en er bovendien ook voordelen uit kunnen halen.
2. **De kerken in aanmerking voor herbestemming:** hier spreken we over een volledige herbestemming van het gebouw, met mogelijk slechts een klein, in de ruimte zeer beperkt religieus karakter. Het tijdstip van de overgang naar een niet meer religieus gebruikte kerk is momenteel niet gekend. Toch is het aanbevolen om dit onderzoek nu al uit te voeren, maar de uitvoering uit te stellen tot dat moment van bestemmingswissel gekomen is. Over de bepaling van dat moment, gaat een kort artikel in de epiloog.

Opmerking:

Het is van vitaal belang dat de zes kerken in goede staat gehouden worden en blijven om valorisatie, neven- en herbestemming te kunnen toepassen op elk individueel kerkgebouw, en dat voor een aanvaardbaar budget. De prioriteiten in de zes kerkenbeheersplannen, alsook de rapporten van Monumentenwacht en de daarin vermelde dringende werken, blijven voorrang krijgen voor de gemeente. Zoals al vaak aangehaald, is laattijdig onderhoud of gebrek aan onderhoud een factor die alleen maar op een later tijdstip voor veel meer onkosten zorgt.

TIMING:

Rekening houdend met de voorgaande elementen, de mogelijkheden van de gemeente en de noodzakelijke logica in de besluitvorming, wordt de volgende timing voorgesteld voor de verdere toepassing en uitvoering van dit kerkenbeleidsplan

Goedkeuring kerkenbeleidsplan, terugkoppeling naar bevolking	2025
Aanduiden projectbureau voor haalbaarheidsonderzoeken twee parochiekerken	2025-2026
Opstart en uitvoering haalbaarheidsonderzoeken twee parochiekerken	2026-2028
Aanduiden projectbureau voor haalbaarheidsonderzoeken twee te herbestemmen kerken	2027
Opstart en uitvoering haalbaarheidsonderzoeken twee te herbestemmen kerken	2027-2029
Aanpak dringende problemen voor ALLE kerken, volgens beheersplannen en rapporten Monumentenwacht	2025-...

Voor wat betreft de uitvoering van de eigenlijke werken voor alle zes kerken zijn er teveel externe factoren om nu al een concrete planning op te stellen. Resultaten van de haalbaarheidsonderzoeken, budgettaire situaties en mogelijkheden, dossierdoorlooptijden bij aanvraag van erfgoedpremies, dat zijn enkele van deze externe factoren. De gemeente engageert zich wel om dit kerkenbeleidsplan en de daaropvolgende haalbaarheidsonderzoeken en de resultaten daaruit te hanteren als een leidraad om restauratiewerken en herinrichting/uitbreiding van de betrokken kerkgebouwen uit te voeren, maar dan wel samen met de inhoud van de goedgekeurde beheersplannen. De gemeente verwacht van de mede-actoren in dit kerkenbeleidsplan dan ook dezelfde visie op deze werken.

BESLUITEN

Volgens het Eredienstendecreet dat in werking treedt vanaf 1 januari 2025 moet elk kerkenbeleidsplan de eerste zes maanden van elke nieuwe legislatuur vernieuwd of herbevestigd worden.

Uit het gevoerde onderzoek blijkt dat de zes kerken in Voeren alle potenties hebben om op zijn minst te werken aan een degelijke valorisatie. Verder zijn er ook mogelijkheden tot nevenbestemmingen en herbestemming. Verder onderzoek zal moeten uitwijzen welke neven- en herbestemmingen mogelijk zijn in elk van de aangeduide kerkgebouwen. Sommige kerkgebouwen hebben grotere bouwfysische, stedenbouwkundige of andere mogelijkheden.

Het huidige gebruik van de kerken is tot op zekere hoogte al breed en multifunctioneel te noemen. Deze troeven moeten verder meegaan in de verschillende detailonderzoeken.

De betrokkenheid van de Voerenaar met de toekomst van de kerken is duidelijk. Uit het vermelde Burgerberaad kwamen enkele duidelijke zaken naar voren: de inwoners wensen dat de kerken goed gebruikt worden, dat er zo nodig gezocht wordt naar nieuwe functies voor de kerken, in de eerste plaats ten bate van de eigen inwoners, en dat ze best “centrum van het dorpsleven” blijven.

De gemeente stelt vast dat het samen lezen van de goedgekeurde beheersplannen met daarin de prioritaire werken voor elke kerk, en dit kerkenbeleidsplan met daarin de toekomstige “rol” van elke kerk, moet zorgen voor een doelgerichte herstel- en restauratievisie. Dat zal nogmaals aan de kerkbesturen op de eerstvolgende vergadering met de gemeente doorgegeven worden.

Alle betrokken partijen engageren zich om naar aanleiding van het regelmatig overleg (2x per jaar) tussen het centraal kerkbestuur/de kerkbesturen en de gemeente na te gaan of het plan nog actueel is en of wijzigingen noodzakelijk zijn. Indien wijzigingen nodig zijn, worden ze opgenomen in een addendum aan dit kerkenbeleidsplan na goedkeuring door de bisschop en door de gemeenteraad. Dit principe is toe te passen bij de start van elke nieuwe legislatuur.

4. EPILOOG

Tijdens de totstandkoming van dit kerkenbeleidsplan kwamen de betrokken actoren, evenals het Burgerberaad, feiten, situaties of elementen tegen die belangrijk zijn voor de zes kerken en hoe er in de toekomst mee omgegaan moet worden. Deze zaken maken jammer genoeg geen deel uit van een officieel kerkenbeleidsplan, dat bv. enkel mag gaan over de aanwezige parochiekerken in een gemeente.

Om deze toch te kunnen vermelden als belangrijke randelementen of situaties, worden ze hier kort behandeld in een epiloog.

Het gaat achtereenvolgens over:

- 1. Twee erfgoedgebouwen met religieus karakter die geen parochiekerk zijn;**
- 2. De Einsteintelecoop;**
- 3. Herbestemming – criteria ter bepaling van het moment van herbestemming**

4.1. Bijkomende erfgoedgebouwen met een religieus karakter

4.1.1. Neogotische kapel in het klooster der Ursulinen

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

4.1.1.1. Identificatie

Naam: Neogotische kloosterkapel der Ursulinen

Geografische ligging

- Kloosterstraat 21, 3798 VOEREN, deelgemeente s-Gravenvoeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur: //

Eigenaar:

- Eigenaar-verpachter: Vereniging van de Zusters Ursulinen, Lombaardstraat 17, 3500 HASSELT
- Erfpachthouder: Woonzorgcentra Ocura, Herkenrodesingel 101, 3500 HASSELT

Bescherming(en)/vastgestelde inventarissen:

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed: opgenomen als Klooster en pensionaat der ursulinen – ID37652, sinds 01/02/2018.

4.1.1.2. Beschrijving

(beschrijving kapel weergegeven in schuin schrift)

Voormalig klooster en pensionaat der ursulinen, opgericht in 1852; thans rusthuis. Complex geheel dat zich uitstrekt aan de zuidzijde van de Kloosterstraat, en waarvan de belangrijkste elementen, twee vleugels in kern van de tweede helft van de 18de eeuw, resterend van een hoeve, en de neogotische kapel van 1900, verbonden zijn door vleugels uit de tweede helft van de 19de eeuw.

De neogotische kapel is een bakstenen zaalkerkje met een schip van vijf traveeën en een koor van twee rechte traveeën met vlakke sluiting onder zadeldaken (leien), met een klokkenruiter boven de eerste travee. Het gebouw is opgetrokken op een souterrain. De traveeën worden gemarkeerd door drieledige steunberen waartussen de spitsboogvensters. Beide elementen, evenals de spitsboogfries onder de kroonlijst zijn afgewerkt met natuursteen. Het koor wordt aan beide zijden geflankeerd door vleugels van twee verdiepingen in dezelfde stijl.

Het kloosterpand ligt ten westen van de kapel, en bestaat ten noorden en ten zuiden uit zeer sobere gebouwen van baksteen uit de tweede helft van de 19de eeuw, voorzien van getoogde muuropeningen. De gecementeerde straatgevel is voorzien van rechthoekig muuropeningen.

De westvleugel dateert van circa 1775. Bakstenen gebouw van drie bouwlagen onder mansardedak, voorzien van getoogde vensters in een geprofileerde kalkstenen omlijsting met afgedekte sluitsteen. De gecementeerde zijgevel aan straatzijde is voorzien van rechthoekige vensters en een rechthoekige deur in een vlakke kalkstenen omlijsting (eerste helft 19de eeuw); in de cementering de initialen R.U.

Dit gedeelte is verbonden door een langgestrekte vleugel uit de tweede helft van de 19de eeuw met een tweede, westelijk gelegen diephuis uit de tweede helft van de 18de eeuw. Tussen beide 18de-eeuwse gedeelten, tegen de gevel van de hogervermelde vleugel, een glazen veranda met gietijzeren zuiltjes (circa 1900). Hier bevindt zich een tuin die met een lage muur en ijzeren hek van de straat is afgesloten.

4.1.1.3. Huidig gebruik

Deze mooie kapel heeft een bruto-oppervlakte van ongeveer 300m², en de kapel bevindt zich op de eerste verdieping van de gebouwenvleugel.

De kapel wordt vandaag als opslag van allerlei materiaal gebruikt, en heeft geen enkel regelmatig gebruik in het kader van de organisatie van het woonzorgcentrum.

4.1.1.4. Reden van opname in epiloog

Deze unieke kapel in neogotische stijl is een voorbeeld van deze bouwstijl voor kloosterpanden. De ligging in het hoofddorp van de gemeente ('s-Gravenvoeren), de aansluiting bij het woonzorgcentrum en de sfeervolle ruimte maken dat dit gebouw in een "epiloogverhaal" van dit kerkenbeleidsplan moet onderzocht worden.

Recent is Ocura gestart met de studie van hun complex, dit met het oog op het opstellen van een masterplan. Dit masterplan zal in de nabije toekomst de basis vormen om diverse renovatie- en vernieuwbouwoperaties uit te voeren op deze site.

De gemeente zal samen met Ocura en eventuele andere partners op zoek gaan naar een zinvolle herbestemming, een invulling als religieuze ruimte, of een inpassing van deze unieke kapel in het woonzorgcentrum. Grote randvoorwaarde is hier de kostprijs van dergelijk project, aangezien de kapel volledig in private handen is. Niettemin zal de gemeente vanuit haar taak als Onroerend-Erfgoedgemeente een overleg organiseren om hierover van gedachten te wisselen met Ocura, en dat op basis van hun masterplan.

4.1.2. Sint-Rochuskapel in gehucht De Plank, Sint-Martens-Voeren

We tonen de originele afbeelding hier niet omwille van het copyright.

Wil je het volledige kerkenbeleidsplan met beeldmateriaal bekijken?
Vraag het dan op bij de gemeente.

4.1.2.1. Identificatie

Naam: Sint-Rochuskapel

Geografische ligging

- De Plank 35, 3790 VOEREN, deelgemeente Sint-Martens-Voeren
- Provincie: Limburg

Plaats in kerkelijke structuur: bediening voor de eredienst vanuit 's-Gravenvoeren.

Eigenaar: Parochiale Werken van het Dekenaat Voeren, Mescherstraat 45, 3790 VOEREN

Bescherming(en)/vastgestelde inventarissen:

- Vastgesteld bouwkundig erfgoed: opgenomen als Sint-Rochuskapel – ID20126, sinds 01/02/2018.

4.1.2.2. Beschrijving

Klein zaalkerkje, op een gevelsteen in het koor gedateerd 1860.

4.1.1.3. Huidig gebruik

Deze kapel heeft een bruto-oppervlakte van ongeveer 135m². De kapel ligt langs de gewestweg die naar Nederland loopt. Ze staat te midden van enkele woningen en voormalige boerderijen.

Momenteel worden in deze kapel liturgische vieringen georganiseerd vanuit 's-Gravenvoeren. Dit gebeurt ten behoeve van de inwoners van het gehucht De Plank.

Een ander gebruik is niet gekend bij de gemeente.

4.1.1.4. Reden van opname in epiloog

Aangezien dit geen parochiekerk is, en ze bovendien geen eigendom is van de gemeente, kan er over deze kapel geen standpunt in het officiële kerkenbeleidsplan worden opgenomen. Deze situatie moet de gemeente er echter niet van weerhouden om nu al een eerste overleg op te starten omtrent de verderzetting van de eredienst en een eventueel hergebruik/ander gebruik.

De gemeente zal samen met de eigenaar (Parochiale Werken) en eventuele andere partners op zoek gaan naar een zinvolle neven- of herbestemming. Daarbij zal de gemeente uitgaan van een zo breed mogelijk gamma van mogelijkheden.

4.2. De Einsteintelecoop

De Einsteintelecoop is een ondergronds observatorium, dat onderzoek moet doen naar de zwaartekrachtgolven en de oorsprong van het heelal. Het gaat concreet om een driehoekige structuur met zijden van wel 10 tot 12 kilometer lang. De hele telescoop komt op minstens 250 meter diepte onder de grond om zoveel mogelijk bronnen van ruis te dempen. Het landschap wordt hiermee niet aangetast. Het is een op wereldschaal ongezien groot project; het zou direct en indirect 40.000 jobs met zich meebrengen.

De komende maanden komen er boringen om te meten of de ondergrond echt geschikt is. In 2026 zal Europa beslissen of de telescoop naar de Euregio komt of naar Sardinië, een Italiaans eiland. Als het project aan Voeren wordt toegewezen, zal de druk op Voeren hier toenemen.

Voorstel is om, als de Einsteintelecoop er komt, de kerken een belangrijke rol te laten spelen in het onthaal, de verdieping en de omkadering van het project.

Zo zullen er tijdens de lange bouwperiode ruimtevragen ontstaan voor logies voor de werknemers, verblijven voor de wetenschappers...

En tijdens de exploitatie worden volgens sommige bronnen meer dan 2.000 wetenschappers verwacht die in Maastricht of Luik aan de slag gaan. Die vragen logies, woningen, werkplekken, vergaderaccommodatie, recreatie maar de kerken zouden ook ingezet kunnen worden voor duiding zoals tentoonstellingen, lezingen, concerten...

Het Burgerberaad is hier voorstander van, maar dan enkel als dit ten goede van de Voerenaars kan komen. Zij formuleerden samen met de aanwezige inwoners tijdens sessie 4 van het Burgerberaad de volgende twee randvoorwaarden:

- De kerken mogen nooit exclusief voor de Einsteintelecoop gebruikt worden want dan staan ze niet meer ten dienste van de eigen inwoners. Het belang van de inwoners gaat nog steeds voor. Als er bv. multifunctionele werkplekken worden ingericht in één van de kerken voor "Einsteinmedewerkers", kan het niet zo zijn dat deze kerk enkel voor hen voorbehouden wordt. De kerken vormen nog steeds het hart van elke dorpsgemeenschap, en dat moeten ze ook blijven, zelfs met een project als de Einsteintelecoop in de achtertuin. Het begrip "multifunctioneel" moet dan gezien worden als toegankelijk voor iedereen: inwoner, toerist, medewerker Einsteintelecoop. Zo kan onderzocht worden of een combinatie van multifunctionele werkruimte enerzijds, en een studeerruimte anderzijds, mogelijk is in één van de kerken.
- Er kan onderzocht worden of n.a.v. de Einsteintelecoop tijdens de bouw of erna een mogelijkheid bestaat om subsidiekanalen die dan mogelijk gecreëerd worden, aan te boren om de renovatie/restauratie van de kerken mee te betalen? Dit kwam ook op het Burgerberaad ter sprake, in de wetenschap dat kerken restaureren en inrichten voor een nieuwe of nevenbestemming, dure werken zijn. Wetende dat de gemeente slechts een beperkt jaarbudget heeft en alle financiële ondersteuning die er beschikbaar is, kan gebruiken, zal de gemeente hier actief naar blijven zoeken. Het realiseren van dit kerkenbeleidsplan zal er alleen maar beter en sneller door worden.

De gemeente zal erover waken dat tijdens de bouw en uitbating van de Einsteintelecoop deze twee randvoorwaarden gerespecteerd worden.

4.3. Criteria voor herbestemming

Tijdens werksessie 3, toen het ging over concrete voorstellen tot neven- en herbestemming van bepaalde kerken, werd een zeer belangrijke vraag gesteld:

Wie bepaalt het tijdstip waarop in een kerk geen liturgische vieringen meer doorgaan en ze dus klaar is voor herbestemming?

Er wordt geopperd om voor de categorie van te herbestemmen kerken (Teuven en 's-Gravenvoeren) eigenlijk kwantificeerbare criteria vast te leggen die kunnen helpen om een objectieve beslissing te nemen over het moment waarop liturgische vieringen *“niet meer mogelijk zijn”* zoals het omschreven is in het pastoraal plan. Dat is meteen het moment dat het herbestemmingsdossier (bouwkunde, restauratie) kan aanvangen en de werken en de effectieve herbestemming kunnen starten.

Wanneer dat niet wordt vastgelegd, kunnen alle actoren in een zeer betwistbare situatie terecht waar vooral het kerkgebouw zelf het slachtoffer van zal zijn. Bij aanslepende discussies over wel of niet verdergaan met liturgische vieringen, misschien nog maar voor een paar aanwezigen, blijven mogelijk essentiële werken langer liggen of moet een partner die van de herbestemming wil gebruik maken, onnodig lang wachten. In dat laatste geval ontstaat de mogelijkheid dat bij erg lange vertragingen hierdoor, deze partner afhaakt en de hele herbestemmingsoperatie op de helling komt te staan. En dan is het kerkgebouw inderdaad slachtoffer van een onduidelijke situatie.

De vraag welke die criteria zijn, werd noch in het Burgerberaad, noch door de gemeente zelf, met zekerheid beantwoord. Een simpele *“telling”* van de aanwezigen is een te eenvoudige regel. Daarnaast is de werkdruk van de plaatselijke parochieverantwoordelijke of de (fysieke) mogelijkheid om in de betrokken kerk nog een viering ten houden, misschien een meer duidelijk en afweegbaar argument of criterium. Er zijn er ongetwijfeld nog andere, en die moeten onderzocht en bepaald worden.

De gemeente zal de gekende organisaties (PARCUM, het Bisdom, ...) bevragen of daar meer expertise over bestaat. Het moet de bedoeling zijn om samen met de haalbaarheidsonderzoeken uit hoofdstuk 3.4. ook een aantal criteria in die zin vast te leggen, in overleg met de vertegenwoordigers van parochiewerking en het Bisdom.

Bijlage:

Verslag werksessie 4 Burgerberaad – plenaire sessie

Stakeholdersforum Kerkenbeleidsplan Voeren – Dinsdag 18 maart 2025

(Rapportering van de diverse praatgroepjes van 6-9 personen)

A) Inzichten en reacties over het geheel (inhoudelijke en proces) van het werk van het burgerberaad

Ten geleide:

De categorisering vermeld in het pastoraal plan (zondagskerken, prioritaire kerken en niet-prioritaire kerken) werd hier niet volledig aangehouden. De hieronder gehanteerde benamingen zijn die dewelke na overleg met het Bisdom de juiste term blijken te zijn. Ze werden hier aanschouwelijk voorgesteld met kleuren. Dit maakte het overleg en de gesprekken in sessie drie en in de sessie vier met publiek duidelijk en overzichtelijk.

*Zondagskerken: Moelingen en Sint-Martens-Voeren, *de groene kerken*

*Parochiekerken: Sint-Pieters-Voeren en Remersdaal, *de rode kerken*

*Kerken voor herbestemming: Teuven en 's-Gravenvoeren, *de blauwe kerken*.

Wat is sterk? Wat appreciëren we? Waarvan worden we enthousiast?

Men vindt de werkwijze met een burgerberaad goed en men vindt het geleverde werk ook positief. “Complimenten voor het participatietraject”. Nergens was strikte afkeuring te horen voor één van de voorstellen van valorisatie, neven- of herbestemmingen. Het is belangrijk om ook in de toekomst de burger te blijven betrekken.

De weerstand van bij de aanvang veranderde in een breder draagvlak tegen het einde van het traject. Men is blij met deze gerichte aanzet maar het wordt ook geapprecieerd dat er ruimte blijft voor allerlei invullingen.

Het burgerberaad houdt rekening met de eigenheid van de dorpen; behoud met inhoud; de voorstellen zijn complementair aan het dorp, een aanvulling op het bestaande aanbod. Het is goed dat de specificiteit van Voeren (op vlak van landschap, toerisme...) bewaard blijft bij de neven-/ herbestemmingen.

Als er kerken een neven- of nieuwe bestemming krijgen, doe dat dan EERST en VOORAL voor de eigen bevolking. Er werden door het burgerberaad meer dan genoeg voorstellen geformuleerd voor neven- of herbestemmingen die enkel of grotendeels voor Voerenaars bestemd zijn.

Algemeen is men voorstander om de kerken open te stellen via een afgescheiden glazen portaal waar mensen een kaarsje kunnen branden en waar er ook voldoende ruimte is om het interieur te kunnen bekijken. Hierbij is er ook nood aan de bescherming waardevolle stukken. Men is erg te vinden voor het idee van “open kerk” en dat zou op iedere kerk toegepast moeten worden; open kerken genereren meer bezoekers.

Er zouden ook gegidste rondleidingen moeten komen voor alle kerken; dit moet niet per se door vrijwilligers te gebeuren, maar kan zeker tegen betaling worden aangeboden en op afspraak. Men kan hier ook de combinatie maken met tentoonstellingen e.a.

Niet-religieuze afscheidsvieringen zouden in alle kerken moeten kunnen aangeboden worden. Het is een goed idee om uitvaarten in de kerk te organiseren, maar het zou eveneens goed zijn om de opbaring van een overledene ook in de kerk te laten plaatsvinden.

Lezingen en concerten kunnen ook in alle kerken. De akoestiek in de kerken moet dan worden aangepakt want dat kan invloed hebben op mogelijke neven- of herbestemmingen.

Waarover zijn er bezorgdheden?

De gemeente zal zich pro-actiever moeten opstellen willen deze plannen lukken.

Er zijn heel wat zorgen over de **financiën**, wie draait op voor het financiële plaatje want alles wat er gaat gebeuren en/of veranderen kost geld. Er gaat veel geld van de gemeente naar de kerken. Men vraagt zich af of het organiseren van concerten en tentoonstellingen de kosten zullen dekken die hierbij komen kijken. Men hoeft dus niet bang te zijn om entree te vragen voor bepaalde evenementen; de kerkinvulling mag best wat opleveren.

Maar ook: als je de kerken vaker openstelt, zullen de exploitatiekosten (elektriciteit en verwarming) ook omhooggaan. Zo vindt men een cafetaria in kerken wel acceptabel maar het moet wel rendabel zijn. Er zijn hier immers heel wat kosten aan verbonden (verbouwing, afvoeren, toiletten...). Men pleit voor rendabele invullingen en dus geen projecten waaraan grote uitgaven verbonden zijn die dan weinig opleveren. Anderzijds merken sommige mensen op dat we het geloof niet te veel mogen "marchanderen": alles moet geld opbrengen, alles wordt berekend in functie van verantwoord budgetbeheer...

Wie houdt deze kerken open? Dit lijkt enkel mogelijk met **vrijwilligers**; om alle ideeën te realiseren, vb. het openhouden van de Open Kerken, zijn veel vrijwilligers nodig, en men vraagt zich af hoe dit gerealiseerd en georganiseerd kan worden. En wat met het toezicht, de controle? En de vraag rijst ook tot wie de burgers zich kunnen richten voor bepaalde initiatieven (concert, cafetaria, tentoonstelling...). Wie gaat organisatie op zich nemen?

Een volgende bezorgdheid is of er wel **voldoende geïnteresseerden (lees: publiek)** zijn als je in elke kerk lezingen, concerten, tentoonstellingen (wat men op zich een zeer goed idee vindt) gaat organiseren ... Kunnen we de tentoonstellingen niet beter centraliseren in één kerk en daar dan ook de religieuze objecten van de herbestemde kerken samenbrengen?

Verder rezen er ook vragen bij de **parking en bereikbaarheid** van de kerken en de **sanitaire voorzieningen**.

Over het voorzien van een **columbarium** in een kerk zijn er ook bezorgdheden: zijn de kerken hiervoor wel voldoende toegankelijk? In sommige kerken is er ook niet voldoende plaats voor. Moet een columbarium trouwens niet buiten de kerk te staan, op een toegankelijk plek waar mensen rustig kunnen neerzitten? Een columbarium in een kerk voelt dus niet voor iedereen goed aan.

Er waren wat **meningsverschillen** tussen mensen die openstaan voor gepaste nieuwe bestemmingen en mensen die vinden dat de kerk eerst een religieus gebouw moet blijven.

Er klinkt ook de wens om de kerken niet meteen te onttrekken aan de eredienst; vanuit dat perspectief zouden nevenbestemmingen wel kunnen maar geen herbestemmingen.

En wat als kerken in privéhanden komen in geval van herbestemmingen?

Welke extra suggesties of aanvullingen zijn er?

We sommen hier enkele nieuwe voorstellen op: nood aan ruimte voor archief kerkbesturen, voor een erfgoedbibliotheek (met vb. archief van Heem en Natuur), nood aan ruimte waar materiaal voor een langere periode kan blijven staan.

Verder wordt er gesuggereerd in te zetten op sociale economie vb. ruilwinkel in combinatie met koffievoorziening. Er is ook behoefte aan de creatie van seniorenwoningen in Voeren; kunnen de kerken hier een rol spelen? Kan er onderzocht worden of er kinderopvang in kerk(en) mogelijk is?

Er is ook grote behoefte aan binnenactiviteiten voor toeristen in de Voerstreek; kan er vb. een binnenspeeltuin in een kerk?

En tot slot vindt men dat in elke kerk de klokken terug moeten luiden, en moeten blijven luiden (wat ook de bestemming is) want de kerk is het centrum van de gemeenschap, en speelt een belangrijke rol voor die gemeenschap; op die manier is die plek niet alleen zichtbaar maar ook hoorbaar aanwezig.

B) Inzichten en reacties per kerk

De zondagskerken: elke week eucharistie, minimaal valorisatie vereist

Keuze voor Moelingen en Sint-Martens-Voeren als twee parochiekerken vindt men logisch om allerlei redenen: ligging, grootte en monumentwaarde van het gebouw.

In Moelingen en Sint-Martens-Voeren is er al een alternatieve locatie voor concerten en tentoonstellingen. Men beveelt aan ervoor te zorgen dat je niet in elkaars vaarwater belandt.

Kerk van Moelingen

Een groepje laat expliciet weten dat het de voorstellen van het burgerberaad voor deze kerk erg goede voorstellen vindt.

Moelingen als Open kerk: respect voor de geschiedenis die zeker getoond mag worden.

Het is een geschikte kerk voor concerten omwille van parking en goede akoestiek; maar ook tentoonstelling met foto's WO I en orgelwandelingen; inzetten op de historie van het dorp; film afspelen in de kerk, maquettes plaatsen.

Kerk van Sint-Martens-Voeren

Naast de kerststal gedurende het jaar ook werken met andere thema's; focus op de kerststal is zeer logisch want het is een mooie en unieke stal.

Uit de feedback van de bezoekers blijkt dat het erg gewaardeerd wordt dat de kerk geopend is. Een cafetaria en een toilet in deze kerk is een meerwaarde.

Parochiekerken met eucharistie via een beurtrol: bij- of neven-bestemmingen mogelijk

Kerk van Sint-Pieters-Voeren

Het burgerberaad deed zeer goede voorstellen voor deze kerk; afscheidsvieringen in deze kerk is een goed idee, maar dan dienen er voldoende faciliteiten voorzien te worden: beamer, scherm...

Deze kerk heeft een mooie open ruimte zonder zuilen; dat biedt kansen voor het organiseren van activiteiten.

Er is heel wat bijval voor het versterken van de relatie tussen de Commanderij en de kerk; ook het aansluiten van de visvijver en de kerk is een zeer goed idee. Men beveelt ook aan te onderzoeken of het restaurant een plek kan krijgen in de kerk.

Er moet dus gekeken worden wat de mogelijkheden zijn bij de verkoop van de Commanderij (aan Vlaamse Overheid) voor toekomst van de kerk.

Kerk van Remersdaal

Deze kerk moet zeker opengesteld worden omwille van de esthetische waarde.

In het geval van een nevenbestemming blijft men ervan uitgaan dat een eucharistieviering in de Franse taal gegarandeerd blijft. Op dat vlak is dit een speciale kerk.

Er zouden thematische films kunnen getoond worden en er zou samenwerking tussen de kerk en Castel Notre-Dame kunnen opgezet worden voor rondleidingen voor groepen.

Men vindt de voorstellen van het burgerberaad voor deze kerk goed.

Te herbestemmen kerken: mogelijkheid tot herbestemming met een eventueel verdienmodel

Kerk van 's Gravenvoeren

De combinatie van ideeën die door het burgerberaad naar voren worden geschoven, zijn geslaagd, voornamelijk de functies in combinatie met het VVV (museum, tentoonstellingen...) en dat eventueel nog te combineren met de parochiezaal langs de kerk. De nabijheid van de provinciale school en academie biedt kansen (er zijn al concrete vragen geweest om de kerk te kunnen gebruiken), ook voor samenwerking. We moeten de verschillende functies combineren; sociale, culturele en toeristische... Voor deze kerk leeft ook de idee van de studieruimte.

Er is wel meer nood aan parking als er bijkomende evenementen georganiseerd worden.

Geen algemene bijval voor het badencomplex (of moeilijk realiseerbaar) en voor het café (er is nu toch weer een café in 's-Gravenvoeren). Er is de wens om het voorportaal uit te breiden naar de middenbeuk zodat bezoekers meer van de kerk kunnen zien.

We missen de piste van kinderopvang in deze kerk.

Is er een oplossing voor het bijwonen van de eucharistie voor de bewoners van het woonzorgcentrum als er een herbestemming zou komen?

Kerk van Teuven

Hier is echt een algemene vraag naar het terugbrengen van de klokken zodat die ook weer kunnen luiden.

Ondersteuning door vrijwilligers bij onderhoud van de kerk moet mogelijk zijn. Sommigen vinden dit wat 'ambitueus' want er is hier vooral eerst een restauratie nodig.

Studieruimte inrichten in de kerk is een goed idee want er is veel jeugd in Teuven. Momenteel worden er in de examenperiodes al studieruimten ingericht in de culturele centra, maar men ziet de jeugd zich hiervoor niet verplaatsen van Teuven naar Sint-Martens-Voeren, vandaar een goed idee om dit ook in Teuven te voorzien. Een groep vindt een studieruimte geschikter in de kerk van 's Gravenvoeren.

Teuven is een ideale locatie voor een streekmuseum wegens de toeristische locatie.

C) De Einsteintelecoop

De Einsteintelecoop kwam hier prominent naar voor. Sommige mensen drukten hun angst uit: er komt heel wat op Voeren af tijdens de bouw en de uitbating van dit wetenschappelijk project. Dat het burgerberaad daar al opmerkingen over maakte, vond men goed.

Enkele bekommernissen:

- De kerken mogen nooit exclusief voor de Einsteintelecoop gebruikt worden want dan staan ze niet meer ten dienste van de eigen inwoners.
- Is er n.a.v. de Einsteintelecoop tijdens de bouw of erna een mogelijkheid om subsidiekanalen die dan mogelijk gecreëerd worden, aan te boren om de renovatie/restauratie van de kerken mee te betalen?

Hier wordt in een epiloogartikel nog verder ingegaan.